

Självständigt arbete (examensarbete), 15 hp, för:
Grundlärarexamen med inriktning mot arbete i förskoleklass och
grundskolans årskurs 1-3
HT 2015

Regeringens begäran, lärares möjlighet?

En studie av lärarutbildares resonemang kring
entreprenörskap i grundlärarutbildningen

Hanna Gilca

Författare

Hanna Gilca

Titel/Title

Regeringens begäran, lärares möjlighet?

En studie av lärarutbildarnas resonemang kring entreprenörskap i grundlärarutbildningen

Government's request, teacher's possibility?

A study of teacher educators reasoning about entrepreneurship in primary teacher education

Handledare/Supervisor

Bertil Rosenberg

Examinator/Examiner

Martin Alm

Abstract

Entreprenörskap ska enligt regeringen löpa som en röd tråd genom hela utbildningssystemet (Regeringskansliet, 2009). I Lgr 11 framgår det att skolans uppdrag är att "[...] utvecklar ett förhållningssätt som främjar entreprenörskap" (Skolverket, 2011a, s. 9). Med utgångspunkt i regeringens begäran och citatet från Lgr 11, handlar detta examensarbete om entreprenörskap i skola och grundlärarutbildning. Det existerar en accentuering på entreprenörskap i utbildningssystemet, då utbildning har en genomgripande och essentiell roll i att forma goda samhällsmedborgare (Riksdagen, 2010). Att etablera entreprenörskap i utbildningen menar Woxlin (2014) kan vara ett sätt att förbereda eleverna inför dagens och framtidens hastigt föränderliga samt komplexa samhälle.

Syfte med arbetet är att synliggöra hur grundlärarutbildningen och lärarutbildare förhåller sig till och omsätter begreppet entreprenörskap i undervisningen, för att förbereda lärarstudenterna inför deras kommande uppdrag.

Utgångspunkten för arbetet är följande frågeställningar;

- Hur förhåller sig lärarutbildare till entreprenörskap i skola och grundlärarutbildning?
- Hur förbereds lärarstudenterna inför deras kommande uppdrag; att utveckla ett förhållningssätt som främjar entreprenörskap? (Skolverket, 2011a).

Resultatet visar att entreprenörskap inte prioriteras i grundlärarutbildningen. Detta kan skapa problem, där varken lärarutbildare eller lärare tar ansvar för att entreprenörskap ska löpa som en röd tråd genom hela utbildningssystemet (Regeringskansliet, 2009).

Ämnesord/Keywords

Entreprenör, entreprenörskap, skola, grundlärarutbildning, lärarstudent och lärarutbildare.

Förord

Som lärarstudent på Högskolan Kristianstad har jag valt att utföra föreliggande examensarbete enskilt. Examensarbetet riktar sig till samtliga som är en del av utbildningssystemet. Jag vill utmana och utveckla tankemönster som kan leda till djupare insikt för vad begreppet *entreprenörskap* och ett förhållningssätt som främjar entreprenörskap kan innebära i skolans och grundläroutbildningens teori och praktik.

Jag vill rikta ett stort tack till informanterna som har frikostigt deltagit i intervju, och bidragit med sina åsikter, kunskaper och erfarenheter. Ert deltagande har varit en grundläggande förutsättning för genomförandet av detta examensarbete. Jag vill även tacka min examinator och handledare, för god vägledning och konstruktiva synpunkter. Ett tack går likaså till lärarstudenterna i min samhällsgrupp som har hjälpt mig med input till arbetet. Slutligen vill jag framföra ett stort tack till min kära familj, som har stöttat mig i denna process.

Jag önskar dig en trevlig och givande läsning.

Sölvesborg, 29/1- 2016

Hanna Gilca

Innehållsförteckning

Förord.....	5
1. Inledning.....	8
1.1 Syfte.....	9
1.2 Arbetets avgränsningar.....	9
1.3 Arbetets disposition.....	10
2. Forskningsbakgrund.....	10
2.1 Att definiera begreppet <i>entreprenör</i>	10
2.2 Att definiera begreppet <i>entreprenörskap</i>	12
2.3 Entreprenörskap i skolsammanhang.....	12
2.4 Ett förhållningssätt som främjar entreprenörskap i skolan.....	15
3. Utmaningar och kritik beträffande entreprenörskap.....	19
4. Samhället.....	25
4.1 En osäker framtid.....	27
4.2 Skolans samhällsuppdrag.....	28
4.3 Skolämnet samhällskunskap.....	29
4.4 Samhällsentreprenörer och samhällsentreprenörskap.....	30
5. Kunskapslucka.....	32
5.1 Frågeställningar.....	32
6. Metod och genomförande.....	32
6.1 Urval.....	34
6.2 Etiskt övervägande.....	35
6.3 Bearbetning och analys av data.....	36
6.4 Undersökningens kvalitet.....	36
7. Resultat.....	37

7.1 Informanternas resonemang kring ett förhållningssätt som främjare entreprenörskap med utgångspunkt i Lgr 11	37
7.2 Lyfts entreprenörskap upp vid utformning av kurser i grundlärautbildningen?	39
7.3 Hur kan entreprenörskap komma till uttryck i grundlärautbildningen?.....	41
7.4 Vilka utmaningar och svårigheter kan det finnas med att utveckla ett förhållningssätt som främjar entreprenörskap i grundlärautbildningen?	44
7.5 Vad säger lärautbildarnas styrdokument om entreprenörskap?	49
8. Diskussion	51
8.1 Metoddiskussion.....	51
8.2 Resultatdiskussion	52
8.2.1 Entreprenörskap prioriteras inte i grundlärautbildningen	52
8.2.2 Lärautbildarnas kritiska förhållningssätt gentemot entreprenörskap i grundlärautbildningen	55
8.2.3 Prioriteringar i grundlärautbildning och skola	57
8.3 Avslutande diskussion.....	58
8.3.1 Vikten av att entreprenörskap finns med i lärautbildarnas styrdokument	59
8.3.2 Den nya grundlärautbildningen.....	60
9. Slutsats.....	60
10. Fortsatta studier	62
11. Referenser.....	63
12. Bilaga – Intervjuguide	71

1. Inledning

En viktig uppgift för skolan är att ge överblick och sammanhang. Skolan ska stimulera elevernas kreativitet, nyfikenhet och självförtroende samt vilja till att pröva egna idéer och lösa problem. Eleverna ska få möjlighet att ta initiativ och ansvar samt utveckla sin förmåga att arbeta såväl självständigt som tillsammans med andra. Skolan ska därigenom bidra till att eleverna utvecklar ett förhållningssätt som främjar entreprenörskap. (Skolverket, 2011a, s. 9).

I den aktuella läroplanen, Lgr 11 framkommer det att skolan ska utveckla ett förhållningssätt som främjar entreprenörskap, där elevernas förmågor stimuleras samt utvecklas. Enligt regeringen ska entreprenörskap löpa som en röd tråd genom hela utbildningssystemet (Regeringskansliet, 2009). Ett förhållningssätt som främjar entreprenörskap pointeras även i skollagen. I skollagen står det att utbildningen ska stödja elevernas personliga utveckling till att bli verksamma, kreativa, kompetenta samt ansvarstagande individer och medborgare (Riksdagen, 2010).

I skollagen och Lgr 11, framgår det att skolan ska fostra och utbilda framtidens samhällsmedborgare. Skolan ska främja varje elevs lärande, utveckling och livslånga lust att lära (Riksdagen, 2010). Entreprenörskap anses vara en nyckelkompetens för det livslånga lärandet (Regeringskansliet, 2009). Då samhället är i ständig förändring är det en utmaning för skolan att veta vilka kunskaper som kommer bli aktuella i morgondagens samhälle. Därför är det betydelsefullt att skolan utvecklar eleverna till att bli nytänkande, flexibla, dynamiska och kreativa samhällsmedborgare, som ser möjligheter. Dessa förmågor är betydelsefulla för att verka i ett snabbt växlande och föränderligt samhälle. Skolan har en grundläggande roll i att forma samhällsmedborgare (Riksdagen, 2010). Agell (2011) hävdar dock att skolans inre arbete behöver förändras för att kunna förbereda och utrusta eleverna för att leva och verka i samhället. Att etablera entreprenörskap i utbildningen menar Woxlin (2014) kan alltså vara ett sätt att förbereda eleverna för dagens och framtidens hastigt föränderliga samhälle.

1.1 Syfte

Detta examensarbets syfte grundar sig i regeringens begäran om entreprenörskap i utbildningssystemet och Lgr 11, vilket är en ramlag som medger tolkningsutrymme. Med utgångspunkt i ovanstående, är studiens avsikt att synliggöra hur grundlärarutbildningen och lärarutbildare förhåller sig till och omsätter begreppet entreprenörskap i undervisningen. Syftet är också att undersöka hur lärarstudenterna förbereds inför kommande uppdrag, ”[...] att eleverna utvecklar ett förhållningssätt som främjar entreprenörskap.” (Skolverket, 2011a, s. 9). Jag finner det relevant att genomföra denna studie eftersom entreprenörskap och dess förhållningssätt är en aspekt som regering och styrdokument framhäver (Skolverket, 2011a och Regeringskansliet, 2009).

1.2 Arbetets avgränsningar

Lärares uppgift är att fullfölja det som styrdokument uppger, läraren är alltså tjänstemän som har ett uppdrag att genomföra. Eftersom entreprenörskap är något som regering och styrdokument lyfter upp, har jag valt att i detta examensarbete avgränsa och fokusera på den majoritet av forskning som belyser entreprenörskap som något angeläget i dagens samt framtidens utbildning och samhälle. För att begränsa arbetets utsträckning och karaktär har jag avgränsat mitt arbete till att fokusera på *ett förhållningssätt som främjar entreprenörskap*, eftersom det är den formuleringen som förekommer i Lgr 11. Fokus i arbetet ligger på de entreprenöriella förmågorna som Lgr 11 lyfter upp, istället för det rent ekonomiska fördelarna. Examensarbetets vidare avgränsning är att fokusera på samhället och ämnet samhällskunskap, detta på grund av att entreprenörer verkar och är en del av samhället.

Jag har begränsat den kvalitativa metoden i arbetet till att intervjua, där jag har intervjuat sex lärarutbildare inom *Grundlärareutbildningen med inriktning mot arbete i förskoleklass och grundskolans årskurs 1-3*. Anledningen till denna avgränsning är för att jag själv läser den utbildningen. Intervjupersonerna representerar en högskola i Sverige och är en avgränsning i sig.

1.3 Arbetets disposition

Föreliggande arbete består av fem delar. Den första delen utgörs av forskningsbakgrunden, som är omfattande och bidrar till ökad förståelse samt kunskap för det valda området. Forskningsbakgrunden lyfter bland annat upp varför entreprenörskap och dess förhållningssätt ses som en relevant och framstående del i skolutvecklingen. Avsnittet avslutas med två definierande frågeställningar. I arbetets andra del bearbetas och redogörs studiens metod och genomförandet. I den tredje delen framställs resultatet utifrån den valda metoden, alltså informanternas skildringar kring ämnet. Arbetets fjärde del består av en diskussion utifrån informanternas yttrande, kopplat till arbetets forskningsbakgrund och dess teoretiska utgångspunkt. I arbetets femte och slutliga del presenteras studiens slutsats.

2. Forskningsbakgrund

Uppgiften i skolan har förändrats från att fostra och leda eleverna in i ett förutsagt arbetsliv, till att förbereda eleverna för ett snabbt variabelt och växlande samhälle. Då samhället är i ständig förändring fastslog Sveriges regering år 2009 att införa entreprenörskap i skolan. Två år senare infördes Lgr 11 som klarligen betonar vikten av entreprenörskap (Regeringskansliet, 2009). I Lgr 11 är värdegrund, jämställdhet och entreprenörskap tre övergripande teman (Skolverket, 2011a och Holmén & Nehez u.å.). Entreprenörskap är för många människor ett svårt begrepp att avgränsa samt behandla, därför har jag valt i min forskningsbakgrund att bland annat redogöra för vad en entreprenör är och hur begreppet entreprenörskap kan definieras (Olofsson, 2009).

2.1 Att definiera begreppet *entreprenör*

Leffler (2006) skriver att bilden på entreprenören är bred och flertydig. Det finns svårigheter med att entydigt avgöra vad det betyder att vara en entreprenör, då det finns olika tolkningar av vad som specificerar denne. Det är inte endast begreppet entreprenör som är komplicerat och svårtolkat, utan hela entreprenörskapsforskningen betraktas av många forskare som mångskiftad och svårtolkad. Eftersom det existerar problem med de skilda definitionerna, har negativ kritik och frågor uppkommit mot begreppet entreprenör och entreprenörskap i utbildningssammanhang (Olofsson, 2009). Dock understryker

Landström (2005) att utvidgningen av begreppet och dess nya innebörd inte behöver ses som något negativt, eftersom vi lever i en snabb föränderlig värld. Därför måste även begreppen runt omkring oss förbytas och bli mer anpassningsbar i deras betydelser.

En entreprenör kan definieras som en nyskapande, handlingskraftig, risktagande, möjlighetssökande, dynamisk, flexibel och kreativ person. En entreprenör är en aktiv person som får saker att ske (Leffler, 2006). Johannisson et al. (2000) utmärker entreprenörer som kreativa innovatörer. En entreprenör kan vara en person som kan göra likadana saker som andra, men på ett helt nytt och revolutionerade sätt (Leffler, 2006).

Entreprenören ser möjligheter istället för hinder och har en framtidsorientering, där de siktar målmedvetet med en stor ansvarskänsla, hävdar Bjerke (2005). Entreprenören har även lätt att ta för sig samt ta ansvar för att saker och ting ska bli genomförda (Skolverket, 2010a). Bjerke (2005) menar att en entreprenör tar tillfället i akt och utnyttjar varje möjlighet för att exempelvis uppfylla sina önskningar och behov, oberoende av resurser. WWF (2012) åsyftar likt Söderblom (2013) att entreprenören har en vilja till att skapa, utveckla och förbättra något. Entreprenörens uppgift är att omvandla problem till möjligheter genom att experimentera sig fram. En entreprenör ligger före både i tanke, vision och skapande, betonar Bill och Johannisson (2004). Den grund som entreprenören anses stå på är driftighet och personlig övertygelse. Det är således en person som företar sig något, tänker annorlunda och vågar ta risker. Förmågan att planera, lösa problem, tänka nytt, samarbeta och kunna ta ansvar är ytterligare egenskaper som utmärker entreprenörer (Regeringskansliet, 2009 och Bill & Johannisson, 2004). Landström (2005) beskriver entreprenören som innovativ och initiativrik som har självkontroll, en god självkänsla och självförtroende. Entreprenörer avfattar utmanande mål och bevarar ett stort engagemang för att åstadkomma dessa. Något mer som kännetecknar en entreprenör är samarbetsvillighet och frihet. En entreprenör kan även vara någon som söker förändring i sitt liv. I samhället finns det en signal om att en entreprenör är eftertraktad (Backström-Widjeskog, 2008).

Europeiska unionen avgränsar åtta nyckelkompetenser för ett livslångt lärande, där entreprenörskap är en av nyckelkompetenserna. Dessa kompetenser har bedömts som nödvändiga för att människorna ska kunna leva och verka i det ständigt föränderliga globala samhället (Europaparlamentet, 2006).

2.2 Att definiera begreppet *entreprenörskap*

Entreprenörskap kan framställas som omväxlande, flerdimensionellt och flervetenskapligt, framhåller Johannisson (2005). Entreprenörskap kan ses som en dynamisk process som innehåller framtidssyner, innovationer och skapande, där egenskaper som vilja, passion och energi är betydelsefulla (Bjerke, 2005). Bill och Johannisson (2004) menar att entreprenörskap innebär att ständigt vara på gång, både i tanke och handling. Johannisson och Madsén (1997) har dragit slutsatsen att entreprenörskap handlar mer om läroprocesser och individer i samspel med varandra än individuella insatser.

Utifrån *Tillväxtverkets* definition är entreprenörskap en process som är dynamisk och social. I denna dynamiska och sociala process bearbetar individer sina idéer till praktiska och målinriktade aktiviteter, där de upptäcker och utvecklar möjligheter i sociala, kulturella och ekonomiska sammanhang (Skolverket, 2010a). Entreprenörskap framställs som ett sätt att tänka, resonera och agera (Bjerke, 2005). Entreprenörskap anses vara en grundläggande kompetens för individens lärande, utveckling och sysselsättning (Skolverket, 2010b). Entreprenörskap har således många olika synvinklar (Henrekson & Stenkula, 2007).

2.3 Entreprenörskap i skolsammanhang

År 2009 lanserades en strategi för att utveckla ett förhållningssätt som främjar entreprenörskap i skolan. Denna strategi ligger till grund för Lgr 11 och betonar vikten av att entreprenörskap utgör en röd tråd genom hela utbildningssystemet. Det svenska utbildningssystemet inbegriper åtta delar, tråden ska således löpa från förskola till universitet och högskola (Regeringskansliet, 2009). Det sker därför satsningar på entreprenörer och entreprenörskap inom utbildningssammanhang (Lackéus, 2013).

Verket för *näringslivsutvecklingen*, NUTEK har varit den drivande och ledande myndigheten för regeringens satsning på entreprenörskap i utbildningen. NUTEK har satsat åtskilliga miljoner kronor på entreprenörskap i skolsammanhang, framhäver Olofsson (2009). NUTEK hävdar att utbildningssystemet får genomslagskraft när entreprenörskap löper som en röd tråd genom hela utbildningssystemet (Dahlstedt & Hertzberg, 2011). För att förverkliga ambitionen om entreprenörskap i skolan behövs det inrättas kompetensutvecklingsinsatser för all skolpersonal samt ingå som en del i lärarutbildningen (Regeringskansliet, 2009).

Skolverket (2010a) menar att entreprenörskap är relativt nytt i skolsammanhang och har ideligen relaterats till aktiviteter som har med företagande att göra. Redan under 1700-talet kopplades entreprenörskap till ekonomi som anslöts till företagande och kapitalism (Leffler, 2008). Entreprenörskap var inte en del av skolutvecklingen fram tills 1990-talet. Under 1990-talet skedde en stor teknisk samhällsförändring och begrepp som *frihet*, *ansvar* samt *självtyllit* blev dominerande förmågor i utbildningssammanhang. Frihet, ansvar samt självtyllit var förmågor som samhället och arbetslivet betraktade som nödvändiga i ett hastigt föränderligt samhälle. På så sätt inrättades läroplanen Lpo 94, som skulle ge eleverna verktyg till att hantera ett oförutsägbart samhälle. Till skillnad från de tidigare läroplanerna där inriktningen var mer fixerad mot kommande yrkesliv, i ett samhälle som var förutsägbart (Johannisson & Madsén, 1997). Även i dagens läroplan, Lgr 11 framkommer det tydligt att utbildningen ska främja elevernas förmågor, för att kunna möta det hastigt föränderliga samhället, dock är det tydligare då begreppet entreprenörskap infördes (Skolverket, 2011a). Alltså har begreppet entreprenörskap nu blivit mer omfattande och fått en bredare betydelse (Leffler, 2006).

De förändringar som nu sker i yrkeslivet, familjerelationerna och i de sociala omständigheterna i samhället är tre skäl till varför entreprenörskap i skolan är aktuellt just nu (Westlund & Westlund, 2009). Den nya generationen är i behov av entreprenörskap i skolan, då omvärlden är osäker och oberäknelig, betonar Backström- Widjeskog (2008). Det behövs entreprenör som tar initiativ, omsätter sina idéer till handlingar, löser

problem, kan samarbeta med andra, ser möjligheter och planerar sitt arbete. Dessa förmågor kan medverka till att eleverna bedriver sina studier med framgång som skapar gynnsammare förutsättningar för att leva och verka i samhället (Petersson & Wedlund, 2007 och Skolverket, 2011a). Johannisson och Madsen (1997) visar i sin utredning att entreprenörskap bör grundas i de tidiga åren. Grunden för att utveckla entreprenörskap i skolan bör fastställas tidigt genom att exempelvis stimulera elevernas kreativitet, självförtroende samt förmåga till att lösa problem och fatta beslut. För att skolan ska vara i stånd att göra en skillnad för eleverna i de tidigare skolåren är det betydelsefullt att forskning som bedrivs inom området inte upplevs helt avlägset från det som sker i skolan (Skolverket, 2013a). Det är betydelsefullt att läraren är medveten om och förhåller sig till detta uppdrag, på ett professionellt och pedagogisk vis. Dock visar Skolverkets (2010b) undersökning att entreprenörskap inte är ett prioriterat område i de tidigare skolåren. Det är en lång process att implementera entreprenörskap i skolan (Johannisson et al. 2000).

Entreprenörskapet ska betraktas som en naturlig del i skolan som formar all undervisning. Eftersom entreprenörskap ska genomsyra hela utbildningssystemet, har mycket yttrats och ansetts om entreprenörskap i skolsammanhang, som förhållningssätt, metod, pedagogik, lärandeform och ämne (Falk Lundqvist et al. 2014). Entreprenörskap har blivit en angelägenhet som skolpolitiker, skolledare, lärare och andra verksamma inom utbildningen har i uppdrag att förhålla sig till (Skolverket, 2010a). NUTEK, (2007) framhåller att entreprenörskap i skolan ger eleverna positiva attityder som bidrar till deras lärande och utveckling. Genom att i skolan stärka elevernas entreprenörskap kan det främja den ekonomiska tillväxten i landet, då samhällsmedborgarna blir mer självständiga och skapar samt driver egna företag (Skolverket, 2010a). Entreprenörskap anses ha en essentiell betydelse för ekonomin. Därför söker forskare och politiker efter verktyg för att utveckla entreprenörskap i skolsammanhang, då entreprenörskap framhävts som något värdefullt (Olofsson, 2009).

Entreprenörskap i skolsammanhang kan igenkännas bland lärare. Att exempelvis utveckla förmågor som att arbeta självständigt, samspela med andra, lösa problem samt att

samarbeta med näringslivet är något som redan är välbekant i de tidigare läroplanerna. Det kan därför vara tänkbart att skolan redan präglas av entreprenörskap i skolan, där eleverna inre förmågor stimuleras, stöds och utvecklas, utan att benämningen entreprenörskap används (Skolverket, 2010b och Woxlin, 2014).

Sammantaget har entreprenörskap i skolsammanhang en essentiell funktion (Henrekson & Stenkula, 2007). Entreprenörskap är ett tilltagande fenomen i skolan, dock är ett förhållningssätt som främjar entreprenörskap inte avgjord. En anledning till det kan vara att begreppet entreprenörskap inte är tydligt definierat, vilket bidrar till att den teoretiska definitionen får många skilda synvinklar och blir därför svårt att applicera i praktiken, betonar Olofsson (2009).

2.4 Ett förhållningssätt som främjar entreprenörskap i skolan

Skolans förhållningssätt till lärande behöver förändras, eftersom samhället och skolans elever förändras, denna förändring tar tid (Leffler, 2006). Skolverket definierar begreppet entreprenörskap som ett pedagogiskt förhållningssätt (Woxlin, 2014). Berglund och Holmgren (2007) accentuerar att ett förhållningssätt som främjar entreprenörskap i skolans tidigare år är ett sätt att tänka. Lgr 11 vill förverkliga ett förhållningssätt som främjar entreprenörskap i vårt samhälle men det finns ingen klar modell för hur det kan uttryckas samt tillämpas i skolan (Johannisson et al. 2000 och Skolverket, 2010a).

Lindgren och Packendorff (2007) menar att ett förhållningssätt som främjar entreprenörskap har ett sociokulturellt perspektiv som även Lgr 11 bygger på. Detta förhållningssätt kan alltså betraktas som något människor skapar i sociala interaktioner med varandra. Ett förhållningssätt som främjar entreprenörskap i utbildningen kräver därför utrymme för sociala samspel, kreativitet, risktagande, eget ansvar och initiativ. Det sociokulturella perspektivet i skolan kan även ses utifrån ett kritiskt perspektiv, eftersom det senmoderna samhället saknar den sociala kompetensen och är mer ute efter att förverkliga självständiga individers intressen, framhäver Gustavsson (2014). Gustavsson (2014) menar att vi är på väg från det moderna samhällets disciplinära skola till en

senmodern nyliberal kontrollskola. Vi har följaktligen gått från ett socialt samhälle till ett partikulärt och enskilt samhälle. Det nya och annorlunda samhället med dess förändrade förutsättningar kan benämnas som *globalisering*, det *postmoderna samhället*, *kunskapssamhället*, *nätverkssamhället* eller som det *senmoderna samhället*. Det senmoderna samhället utmärks av att samhället inte längre präglar det sociala och samhällseliga, utan mer försöker förverkliga självständiga individens intressen (Gustavsson, 2014). Bauman (1999) hävdar likt Gustavsson (2014) att vi rör oss bort från gemensamma strävanden, till ett individualiserat samhälle. Vårt samhälle har lämnat det moderna samhället bakom sig och är nu inne i en ny period som heter det postmoderna samhället. I det postmoderna samhället är allt upp till den enskilda människans ansträngning och önskan att göra något med den stora individuella friheten som erbjuds (Bauman, 1999).

Avsikten med ett förhållningssätt som främjar entreprenörskap i skolan är att ge eleverna kunskap, tankesätt och värderingar som de kan använda i livets skilda kontexter (Olofsson, 2009). Skolan ska ge utrymme för progression och reflektion. Kunskapsinhämtningen ska inte enbart riktas framåt mot nya kunskaper, utan skolan måste även ge utrymme för återhämtning och kreativa andrum, ett identitetsarbete för att eleverna ska få en djupare förståelse (Agell, 2011). Woxlin (2014) framhäver att ett identitetsarbete kan ske genom olika problemlösningar där elevernas önskningar är uppfyllda. Uppfyllda önskningar skapar inre motivation och drivkraft. En viktig drivkraft i allt lärande är motivation. Utifrån motivation och nyfikenhet kan elevernas intressen utvecklas, betonar Leffler (2006). Om elevens önskningar inte uppfylls så kommer de själva till att uppfylla de. Lärare ska inte ge eleverna lösningar till ett problem, utan vägleda och stötta dem till att själva lösa problemet (Berglund & Holmgren, 2007). Om eleverna ständigt får sina önskningar uppfyllda finns det en risk att de blir bekväma och passiva, vilket kan leda till att det blir svårt för eleverna att klara sig i samhället. Genom att ständigt uppfylla elevernas önskningar kan de bedras till att tro att de egna behoven är viktigare än alla andras. Följande ordspråk är värt att notera i sammanhanget: ”Ge en man en fisk och han blir mätt för dagen. Lär honom att fiska och han blir mätt för resten av livet” - Lao Zi (Mittpunkt- För ett liv i balans, u.å.). Som lärare

är det således betydelsefullt att tro på sina elever och skapa goda möjligheter för dem att lösa problem, uppfylla sina önskningar samt idéer, utifrån ett långsiktigt perspektiv. Det är även viktigt att ställa krav på elever och göra dem medvetna om att de inte jämt kan utgöra centrum i tillvaron. Läraren ska även poängtera för sina elever att genom misslyckande förstärks värdet i att till slut få lyckas (Woxlin, 2014).

”Endast den som sover gör inga fel” - Ingvar Kamprad (Johnson, u. å. s. 10). I ett förhållningssätt som främjar entreprenörskap är det även betydelsefullt att inte vara rädd för att misslyckas. Ibland kan en fruktsam lösning uppstå som resultat av ett misstag. Eleverna ska få uppleva den tillfredställelsen som finns när de har lyckats efter många misslyckade försök. Det är betydelsefullt att göra eleverna medvetna att det är tillåtet att misslyckas tillfälligt, men det är inte tillåtet att ge upp. Många gånger kan det vara bättre att låta eleverna misslyckas tillfälligt än att ständigt visa vägen. Som lärare gäller det att hitta uppdrag som innehar tuggmotstånd, så att eleverna ställs inför intellektuella utmaningar. Eleverna ska anstränga sig för att klara utmaningen men som också ska vara fullt möjligt att ta sig an. Skolgången blir otrygg när undervisningen ligger på en nivå som eleven inte är kapabel att tillgodogöra sig, markerar Woxlin (2014).

Läraren bör ha förväntningar på att eleverna kommer avklara uppdragen. Om läraren förväntar sig att elever ska ha ett förhållningssätt som främjar entreprenörskap så kommer de också få det. Det är essentiellt att eleverna känner sig väl uppskattade i en positiv inlärningsmiljö som utvecklar ett förhållningssätt som främjar entreprenörskap. Eleverna får aldrig hamna inför lärandetillfällen där de känner sig helt misslyckade. Upplevelsen av att den egna kompetensen ökar är oftast en tillfredsställande drivkraft för vidare lärande, menar Johannisson (et al. 2000). Eleverna vill inte ha allt serverat, utan de efterlyser utmaningar, åsyftar Otterborg (2011). Undervisningen i skolan måste upplevas meningsfull där elevernas tänkande utmanas (Johannisson et al. 2000). Ju högre meningsfullhet och egenkontroll en elev har i en lärandesituation, desto starkare känsla av stolthet och glädje upplevs när framgång åstadkoms (Lackéus, 2013).

Ett förhållningssätt som främjar entreprenörskap innebär även att läraren ser eleverna som kompetenta till att ta ställning, både till form och innehåll i undervisningen (Falk Lundqvist et al. 2014). Ett förhållningssätt som främjar entreprenörskap handlar synnerligen om att skapa, lösa problem, reflektera och våga. Att våga har en stor och betydande roll. Våga fråga, våga tro på sig själv och sina idéer samt våga tillföra sina tankar till gruppen. Att träna, uppmuntra och utveckla dessa förmågor är viktigt både på individ- och samhällsnivå, understryker Berglund och Holmgren (2007). Ovanstående egenskaper är en förutsättning för Sverige att behålla sitt välstånd (Berglund & Holmgren, 2007). Om eleverna blir engagerade och känner att arbetet i skolan sker på riktigt kan det bidra till en ökad lust till att lära. Det är betydelsefullt att lärare har tillit till sina elever samt våga låta eleverna vara aktiva och testa sig fram, då lärandet inträffar på många skilda sätt (Lackéus, 2013).

Gardners forskning visar att alla är begåvade fast på olika vis, där han presenterar multipla intelligenser. Varje människa har skilda typer av begåvning, vilket bör ses som en fördel. Samhället behöver olika intelligenser för att fungera. Det är viktigt att läraren är medveten om dessa olikheter som finns hos eleverna och tar vara på det, för att kunna skapa goda möjligheter för samtliga elever att ha välgång. Varje elev har sin personliga väg till kunskap och inläring, vid varje framsteg är det betydelsefullt att uppmuntra eleverna (Woxlin, 2014). Johannisson och Madsén (1997) skildrar att ett förhållningssätt som främjar entreprenörskap i skolan ska bedömas som en lärprocess i handling. Eleverna ska bli medvetna om undervisningens mål och syfte med hänsyn till deras tidigare erfarenheter. När målen är konkretiserade kan eleverna med stöd från läraren och hemmet anstränga sig för att uppfylla målen. Då de vet vad som ska eftersträvas (Johannisson & Madsén, 1997). Läraren ska hjälpa eleven att hitta sitt arbetssätt för inläring som är anpassat och genomförbart. Varje arbetssätt bör avslutas positivt, där fokus ligger på det som har gått bra, för att utvecklas (Woxlin, 2014). Samhället behöver människor som är trygga, orädda, ambitiösa, kreativa och framåtsträvande. Ett samhälle behöver även människor som är engagerade samt medvetna om sitt grannskap och sin egen kommande tid. Det är därför betydelsefullt att läraren börjar arbeta tidigt i skolan med ett förhållningssätt som främjar entreprenörskap, där de entreprenöriella förmågorna stärks

och utvecklas. Skolan bör ta hand om eleverna på bästa sätt, då eleverna är morgondagens samhälle (Johannisson et al. 2000).

Forskarna Johannisson, Madsén och Wallentin (2000) menar att ett förhållningssätt som främjar entreprenörskap ska redan under barnens tidigare levnadsår anläggas. Barn har redan de entreprenöriella förmågorna i sig, så som att vara självständiga, fantisera, organisera, samarbeta, vara engagerade, kunna ge ett kritiskt omdöme och vara kreativa. Dessa entreprenöriella förmågor måste läraren bemöta och bevara i skolan, med hänsyn till elevernas begåvning, förutsättningar, möjligheter och begränsningar (Johannisson et al. 2000, Lindgren & Packendorff, 2007 och Reinhold Bråkenhielm, 2011). Regeringskansliet (2009) anmärker att flickors entreprenöriella förmågor måste utvecklas synnerligen, då antalet män är mycket högre än antalet kvinnor som startar och driver ett eget företag. Skolan har som uppgift att fostra entreprenörer, genom att exempelvis bekräfta och utveckla elevernas naturliga företagsamhet, åsyftar Leffler (2006).

3. Utmaningar och kritik beträffande entreprenörskap

Det finns en positiv inställning till entreprenörskap i skolsammanhang, parallellt som det existerar utmaningar med att inrätta entreprenörskap. En av utmaningarna är att finna en distinkt riktning beträffande entreprenörskap (Svedberg, 2007). Det kan vara en fördel med att entreprenörskap är ett oklart begrepp, då det alstrar en obundenhet hos lärarna att använda begreppet. Dock är det få lärarstudenter som får utbildning i entreprenörskap från sin lärarutbildning. Denna brist i lärarutbildningen kan vara en av anledningarna till varför lärare länge varit skeptiska till entreprenörskap i skolsammanhang. Ytterligare anledning till skeptiska lärare, kan vara att de har bristande kunskaper om entreprenörskap. Detta kan bidra till en osäkerhet, där läraren väljer att inte prioritera ett arbetssätt och aktiviteter som stimulerar entreprenörskap i undervisningen (Otterborg, 2011).

Meningen om entreprenörskap i skolsammanhang är splittrad. Flera lärare förknippar entreprenörskap endast till de ekonomiska aspekterna och därav anser de att begreppet strider mot skolans värdegrund och bör följaktligen inte uppmanas av samhället (Leffler, 2008). Även från regeringens sida finns det ett tydligt budskap, att fler ungdomar ska vilja bli företagare (Regeringskansliet, 2009). Detta budskap är även tydligt framskrivet i GY11. I GY11 framgår det att:

Skolan ska bidra till att eleverna utvecklar kunskaper och förhållningssätt som främjar entreprenörskap, företagande och innovationstänkande. Därigenom ökar elevernas möjligheter att kunna starta och driva företag. Entreprenöriella förmågor är värdefulla för arbetslivet, samhällslivet och vidare studier (Skolverket, 2011c, s. 7).

Dock är inte det den hela realiteten om entreprenörskap i skolsammanhang. Entreprenörskap innebär även att främja den enskilda eleven, vilket värderas högt, understryker Leffler (2006). Entreprenörskap kan således ses utifrån skilda perspektiv. Entreprenörskap i skolsammanhang bör främst vara ett sätt att förbereda unga människor för ett föränderligt samhälle. De förmågor som kännetecknar en entreprenör krävs för att hantera en komplex verklighet, då vi inte vet vilka kunskaper och attityder de unga behöver i framtiden (Backström-Widjeskog, 2008).

Leffler (2008) menar att läraren behöver förändra sitt förhållningssätt till skolan och undervisningen. Entreprenörskapsundervisning bör ske i en dialogisk miljö, där eleverna får möjlighet till att arbeta i långa sammanhängande processer, menar Olofsson (2009). Katederundervisning är ett typiskt fall på ett begrepp som inte bör förknippas med entreprenörskap (Leffler, 2008). Läraren bör därför förändra sina arbetsformer och arbetssätt. Betoningen ligger här på frågan: Hur ska detta ske? Som lärare kan det vara en utmaning att exempelvis förändra ett arbetssätt och lämna något tryggt, för att gå utanför sin bekvämlighetszon och söka nya lösningar på olika problem (Falk Lundqvist et al. 2014). Johannisson och Madsen (1997) slutsats är att tyngden måste ligga mer på utbildningens former, alltså hur undervisningen genomförs, än på dess innehåll. Beståndsdelar som i vilken region eleven bor i, intresse från rektor, lärare och andra

drivande krafter utanför skolan påverkar elevernas möjlighet till att komma i kontakt med entreprenörskapsstimulerande aktiviteter (Skolverket, 2010a).

En utmaning för skolor kan också vara att finna och uppmuntra nya former för samverkan mellan skola och närsamhälle, för att utveckla elevernas entreprenöriella förmågor (Skolverket, 2010a). Att samverka med närsamhället ses som något värdefullt, då skolan många gånger har svårt att anpassa sig till verkligheten och följa den allmänna samhällsförändringen (Fürth & Krafft, 2010). En annan utmaning med entreprenörskap i skolsammanhang är att dagens skolorganisation erbjuder eleverna få möjligheter att förverkliga och utveckla sina idéer. Otillräckligheten för skolan att realisera elevernas idéer och utveckla en varaktig samverkan med närsamhället har olika skäl. Exempelvis sätter tiden och ekonomin ideligen gränser för lärares ambitioner. Det existerar alltså ekonomiska och tidsmässiga utmaningar med entreprenörskap i skolan (Leffler, 2008). En förutsättning för att läraren ska kunna arbeta med ett förhållningssätt som främjar entreprenörskap i skolan är att det finns tid för gemensam planering för lärarna, eftersom det förekommer tolkningsutrymme kring vad som egentligen kännetecknar entreprenörskap och dess förhållningssätt. Att framställa vidare och bättre forskning, som beskriver i detalj vilka effekter entreprenörskapsutbildning och ett förhållningssätt som främjar entreprenörskap har, anses vara en ytterligare utmaning (Lackéus, 2013). Lackéus (2013) menar att skolan och den enskilda individen kan utträta mycket självständigt med institutionellt stöd, men för att nå hela vägen fordras det mer stöd från nationell nivå. Det behövs följaktligen ske en omvärdering och prioritering bland politik och forskningsfinansierare för att utveckla och fastställa en klarare förhållningssätt som främjar entreprenörskap (Lackéus, 2013). Ett klarare förhållningssätt är angeläget eftersom entreprenörskap sannerligen är ett mångdimensionellt ämne (Landström, 2005).

Forskning som bedrivits inom entreprenörskap saknar ett tydligt svar på hur arbetet med entreprenörskap i skolan kan förefalla. En anledning till det kan vara att forskningen är i ett tidigt skede. I nuläget är det upp till varje lärare och rektor att självständigt avgöra hur entreprenörskap ska utvecklas i undervisningen. Skolans utmaningar är att värna och

utveckla elevernas naturliga entreprenöriella förmågor, som nyfikenhet och kreativitet. Eftersom undervisningen i entreprenörskap inbegriper kreativa och aktiva undervisningsformer, krävs det kreativa och engagerade lärare som vågar och som tänker annorlunda. Lärare som innehar ett förhållningssätt som främjar entreprenörskap är betydelsefulla för att kunna fullgöra den begäran regeringen och styrdokumentet ställer på skolan (Falk Lundqvist et al. 2014).

En ytterligare utmaning med entreprenörskap i skolsammanhang är att eleverna blir entreprenörer i sitt eget lärande. Entreprenörer uppfattas många gånger som besvärliga, då de går utanför ramarna, är kritiska och utmanar makten med nya perspektiv (Gawell, Johannisson & Lundqvist, 2009). I ett förhållningssätt som främjar entreprenörskap är det av stor vikt att eleverna får inflytande och känner sig delaktiga i planering, genomförande och utvärdering av undervisningen (Skolverket, 2011b). Då läraren ska stipulera och arbeta mot målen kan det vara en utmaning för läraren att tillsammans med eleverna planera undervisningen (Leffler, 2008). Entreprenörskap skapas och bevaras genom sociala interaktioner mellan människor. Lindgren och Packendorff (2007) lyfter upp vikten av interaktion och samspel med varandra. Det gamla ordspråket om att *ensam är stark* hör inte riktigt hemma i ett förhållningssätt som främjar entreprenörskap. Förhållningssättet kan därför vara en utmaning för de elever som snarare vill arbeta enskilt eller som har svårigheter med att samspela med andra (Lindgren & Packendorff, 2007).

Vidare är utmaningen med läraryrket att lära eleverna för framtiden. Skolan måste förstå de förändringar som sker i samhället för att kunna arbeta med det i skolan. Mycket i den svenska skolan är värt att bevara, samtidigt som annat måste göras annorlunda än det tidigare gjorts (Falk Lundqvist et al. 2014). Lärarens egen uppväxt tillhör vanligen en tid som uppfattas långt borta för de elever som de undervisar och eleverna kommer att leva en stor del av sina liv i en tid som känns långt borta för de flesta lärarna. Detta kan bidra till svårigheter för lärare och elev att ha förståelse för varandra (Fürth & Krafft, 2010).

Enligt Falk Lundqvist et al. (2014) är entreprenörskapsforskningen i en tidig fas. Det kan fördens skull förekomma forskning med något mer positivare inställning och attityd till entreprenörskap och dess förhållningssätt i utbildningssammanhang. Forskningsbakgrund uppvisar starka argument för införandet av entreprenörskap och betonar att det är ett centralt begrepp i utbildningssammanhang. Lindgren och Packendorff (2007) menar att entreprenörskap i utbildningssammanhang har ett sociokulturellt perspektiv som även läroplanen bygger på. Ett förhållningssätt som främjar entreprenörskap betraktas som något människor skapar i sociala interaktioner med varandra. Entreprenörskap i utbildningen kräver därför utrymme för sociala samspel, kreativitet, risktagande, eget ansvar och initiativ.

Förväntningarna har varit många när det berör effekterna av entreprenörskap, som exempelvis ökad motivation hos eleverna, en personlig utveckling, ekonomisk tillväxt och fler arbetstillfällen. Entreprenörskap har fått betydande genomslag inom politiken, dock finns det även de forskare som förhåller sig kritiskt till entreprenörskap. Entreprenörskap har inte heller haft samma genomslag bland lärare inom samtliga nivåer, i utbildningssystemet. Det existerar alltså kritiska ståndpunkter kopplat till entreprenörskap i utbildningssystemet, som följer nedan.

Entreprenörskap och det sociokulturella perspektivet i skolan kan ses utifrån ett kritiskt perspektiv, eftersom det senmoderna samhället saknar den sociala kompetensen och är mer ute efter att förverkliga självständiga individers intressen, menar Gustavsson (2014). Den senmoderna skolan ligger inte längre på ett demokratiskt och socialt plan, utan på ett administrativt, teknologisk och ekonomisk sfär, till Aristoteles techneverksamhet (Gustavsson, 2014). Hargreaves (1999) menar att dagens skola har svårigheter med att tillämpa kraven från det senmoderna samhället.

Skolverket (2010a) hävdar att den mest aktuella kritik som riktas mot skolorna innefattar den pedagogik som genomsyrar verksamheten. Ytterligare kritik gentemot ett

förhållningssätt som främjar entreprenörskap är det sociokulturella perspektivet som förhållningssättet alltså förespråkar. Ett arbetssätt som erbjuder interaktion och samspel med varandra gör det lättare för avskilda elever att ”glida igenom” arbetet, utan att erhålla förståelse samt kunskap för området. Det sociokulturella arbetssättet kan göra att det blir särskilt svårt för de elever som redan har svårigheter i skolan och får därför en negativ konsekvens i deras lärande och utveckling. Sålunda behöver elever med svårigheter extra stöttning och handledning i det sociokulturella arbetssättet (Peterson & Westlund, 2007).

Leffler (2006) har även ett kritiskt förhållningssätt till entreprenörskap och menar att de inre entreprenöriella förmågorna som Lgr 11 förespråkar blir svårt att utvärdera, bedöma och betygsätta, då de är mindre konkreta. Detta kan leda till att huvudsyftet med entreprenörskap riskerar att bli obemärkt. En fråga som kan lyftas upp i sammanhanget är; Hur vet läraren om eleven har utvecklat de entreprenöriella förmågorna? (Leffler, 2006). Eftersom entreprenörskap är mångfacetterat har begreppet anklagats för att vara ”flummigt” (Lideman, 2011).

Skogen och Sjøvall (2009) hävdar att entreprenörskap oftast kritiseras och betraktas som något ogynnsamt i utbildningssammanhang. En av anledningarna till detta är för att entreprenörskap ses utifrån en snäv blick och enbart sammankopplas med kapitalismen, eftersom entreprenörskap har sina grunder i ekonomi och näringsliv (Skogen & Sjøvall, 2009). Satsningen på entreprenörskap beskrivs som ett näringspolitiskt perspektiv, där skolan är ett viktigt investeringsområde för att erhålla attitydförändringar och långsiktiga ekonomiska effekter (Svedberg, 2007). Kritiker menar att de ekonomiska synpunkterna i entreprenörskap inte går ihop med skolans humanistiska värderingar. Svedberg (2007) hävdar att det finns en strävan efter att avskilja begreppet entreprenörskap från ekonomiska kopplingar, eftersom skolan inte bör styras av marknadskrafter (Liedman, 2011). För att Sverige ska uppnå en hållbar utveckling menar Pettersson (2005) till skillnad från Liedman (2011) att undervisningen ska ske genom ekonomiska stimulanser, eftersom ekonomin har en avsevärd roll för att miljön ska kunna kvarleva (Pettersson, 2005).

Trots kritik som riktas mot entreprenörskap, behöver samtliga i utbildningssystemet förhålla sig till det (Regeringskansliet, 2009). Det som är skrivet i Lgr 11 är något som lärarna har i uppdrag att utföra, oavsett egna värderingar (Skolverket, 2011d).

4. Samhället

Benämningen *samhälle* ger uttryck för en fundamental social verksamhet som förenar människor i en social gemenskap och som kan betraktas på skilda vis. Samhället kan vara något *objektivt* som styrs av lagar och bortser från människan som enskild individ. Samhället kan också vara något *subjektivt*, där människan är utgångspunkten och där det finns ett medvetande. Samhället finns överallt där människor finns. Samhället är ett övergripande mönster, något som människor skapar och formar genom sina handlingar (Månson, 2010). Samhällsmedborgarna kan inte enbart rekonstruera och reproducera, människan kan likaså frambringa något nytt och producera. Vårt moderna kunskapssamhälle ställer höga krav på samhällsmedborgarna. I dagens samhälle krävs det en social kompetens samt en förmåga att bland annat kunna ta ansvar och initiativ. Ett exempel på ansvarstagande, nyskapande samt initiativtagande samhällsmedborgare kan beskrivas som en entreprenör. Samhället är i behov av entreprenörer, eftersom entreprenörer alstrar en väg som andra går efter (Woxlin, 2014). För att vilja förändra samhället bör hänsyn tas till både överordnade strukturer och människans handlingar, samt kunna växla mellan båda synsätten. Samhället i sin totalitet bör förstås med hänsyn till människors val av handling (Månson, 2010).

Andersson, Persson och Thavenius (1999) synliggör följande frågor som är värda att lyfta upp: Vad är det för verklighet vi lever i? Vad är det för kunskap som är viktigt? Vad är det för förändring som fortgår runtomkring oss och hur ska vi förhålla oss till dem? Vad vill vi vara för människor och vad är det för samhälle vi vill leva i? Aristoteles framställer följande tre former av kunskaper/praktiker i samhället: *techne*, *fronesis* och *episteme* som kan besvara ovanstående frågor. *Techne* beskrivs som ändamålsenlig kunskap för framställning av människans livsnödvändigheter. *Fronesis* kan skildras som klokhet, bildning och socialt präglad kunskap, där människorna är kritiska och kapabla. *Episteme*

kan framställas som en vetenskaplig kunskap, där det finns en förståelse för tingens ordning samt hur världen ser ut. Kunskapen finns till för kunskapens egen skull, den syftar inte till någonting. Enligt Aristoteles är det nödvändigt att techne, fronesis och episteme betraktas separat, detta för att samhället ska fungera och för att makten inte ska avgöra i samhället (Gustavsson, 2014).

Idag har gränserna mellan techne, fronesis och episteme upplösts allt mer. Vetenskapen och politiken har underkastats techne kunskap, med fokus på ekonomi, pengar och struktur, vilket har bidragit till ett techneresonemang. Frågor som kan lyftas upp i kontexten är: Ses skolan endast som en produkt av samhället? Vad händer med vår verklighetssyn? Kan den bli begränsad? Leder det till att samhället blir oförnuftigt? (Gustavsson, 2014). Ett förhållningssätt som främjar entreprenörskap kan ses utifrån ett techneperspektiv, som gynnar Sveriges samhällsutveckling och välbefinnande. Samtidigt kan entreprenörskap även ses utifrån ett fronesisperspektiv, där individen utvecklar sina inre förmågor som Lgr 11 förespråkar. Gawell, Johannisson och Lundqvist (2009) hävdar att ett ekonomiskt, socialt och ekologiskt hållbart samhälle krävs både utifrån ett lokalt och globalt perspektiv. Gustavsson (2014) framhåller att skolan har gått från en fronesis skola till en techeskola. Alltså från en skola där eleverna begriper samhället och kan verka i det, till ett obegripligt samhälle där eleverna enbart lär sig om samhället men kan inte förändra det. Gustavsson (2014) menar att skolan måste sträva efter långsiktiga effekter, alltså att skapa en skola som är fronesis i ett technesamhälle. Andersson, Persson och Thavenius (1999) betonar att skolan är en gemensam institution som vi alla är beroende av, på ett eller annat sätt. De ansevärda problemen och utmaningar som skolan står inför idag är våra gemensamma problem och utmaningar. För att kunna lösa de skilda problemen fordras det att samtliga samhällsmedborgare tar ansvar, för att kunna påverka nästkommande generation positivt (SOU 2004:104).

Skolan ska vara en del av samhället, inte bedömas som en isolerad institution. När samhället utvecklas mot mer entreprenörskap ska skolan följa i dess spår. Dock betraktas skolan många gånger inte som en verklighet. För att göra skolan mer verklighetsbaserad

är det betydelsefullt att det finns en naturlig förbindelse mellan skola och samhälle (Dahlstedt & Hertzberg, 2011). Det är betydelsefullt att uppmuntra och skapa möjlighet för representanter från skilda föreningar och samhällsliga institutioner att komma till skolan, men även att skolan får tillfälle att göra studiebesök i närsamhället. Ett ytterligare sätt för skolan att införlivas i närsamhället är att skolans lokaler under kvällar och helger ställs till förfogande för andra samhällsändamål. Skolan kan på detta sätt bli en mittpunkt i samhället. Elevföreningar och arbete med exempelvis skoltidning bör uppmuntras. Detta arbete kan ses som ett bidrag till att stimulera det vanliga skolarbetet, där eleverna kan få en positiv syn på arbetslivet. Avsikten med de skilda samarbetskanalerna är att skapa ett ökat intresse hos eleverna för närsamhället och hjälpa dem att enklare växa in i arbets- och samhällslivet (Leffler, 2006). När skolan har ett samarbete med närsamhället involveras eleverna i en större samhällskontext (Skolverket, 2010a). Detta samarbete skapar även en god grund för eleverna att verksamt delta i samhället (Riksdagen, 2010).

4.1 En osäker framtid

Tiden vi lever i är under snabb förändring och inrymmer osäkerheter (Skolverket, u.å.). Eleverna ska genom undervisningen förberedas inför en verklighet med ett stort informationsflöde och en hög förändringstakt. De osäkerheter som samhällets internationalisering inrymmer, ställer idag höga krav på att samhällsmedborgarna bland annat har solidaritet och förståelse för kulturell mångfald. Skolan ska förbereda eleverna för globalisering, där täta kontakter med andra kulturer och länder finns (Skolverket, 2011a). Dagens samhälle inbegriper mångkulturella möjligheter men även svårigheter. Sverige visar stor solidaritet och generositet gentemot flyktingar, vilket också medför stora gemensamma utmaningar (Skolverket, 2013b). Denna förändring utgör en framträdande aspekt i dagens samhälle och berör allt fler delar, som exempelvis det privata, offentliga samt näringslivet. Ytterligare egenskaper som karakteriserar och förknippas med vårt nya samhälle är informationsteknologins (IT) och teknologins avgörande roll. Denna tekniska möjlighet expanderar i allt ökande utsträckning och är nödvändig för att snabbt göra information disponibel. Dagens samhälle kännetecknas även av ett kunskapssamhälle, där kunskap och kompetens som används är viktiga delar (Bjerke, 2005). Bengtsson (2006) betonar att kunskapssamhället har sociala, kulturella

och individuella inverkan. Kunskapssamhället har en effekt på hur ekonomin ser ut och förändras. Den globala, tekniska, politiska samt ekonomiska förändringstakten i samhället fortsätter att förändras (Falk Lundqvist et al. 2014). Samhällsförändringen kan upplevas både som något positivt men även som något negativt och utmanande. Backström-Widjeskog (2008) skildrar att det är betydelsefullt att lärare och skolledning har en positiv attityd samt kunskap om samhällsutvecklingen och förhåller sig till det på ett professionellt sätt.

Under de följande 20 åren kommer en stor del av arbeten ersättas med stor sannolikhet av digitalteknik. Den nya tekniken eliminerar och kommer eliminera somliga yrken. De yrken som tidigare behövde människor, ersätts nu med allt fler maskiner. Denna tilltagande utmaning kan leda till gemensamma betydande samhällskonsekvenser, där samhällsmedborgaren mister sysselsättning och lönespridning (Stiftelsen för strategisk forskning, 2014).

4.2 Skolans samhällsuppdrag

Skolans samhällsuppdrag är att fostra eleverna till goda samhällsmedborgare (Skolverket, 2011a). Vad är en god samhällsmedborgare? Är syftet med skolans samhällsuppdrag att få bra och starka individer eller är det att få ett bra samhälle? Lgr 11 har en klar och tydlig accentuering på förmågor, vilket ses som nödvändigt hos goda samhällsmedborgare (Skolverket, 2011b). Medlemskap i ett samhälle ger rättigheter men även skyldigheter. En god samhällsmedborgare är både självständig och en uppoffrande samhällsmedlem. En god samhällsmedborgare förväntas kunna samarbeta med andra samt visa respekt för samhällets regler och för sina medmänniskor. Eleverna utvecklar inte själva de förmågorna en god samhällsmedborgare förväntas ha, utan eleverna behöver möta det i hem och skola. Medborgarskapet har också en social betydelse som bygger på principen om människors lika värde och rättigheter. Utbildning ses som en viktig institution för att förbereda de uppväxande generationerna för arbete och medborgarskap, påpekar Reinhold Bråkenhielm (2011). Dagens samhällsmedborgare kräver återigen initiativtagande, ansvarsfulla, kreativa och samarbetsvilliga samhällsmedborgare. Målet med undervisningen i entreprenörskap är att forma och fostra dessa elever (Leffler, 2006).

4.3 Skolämnet samhällskunskap

Syftet med undervisning i skolämnet samhällskunskap är att utveckla elevernas kunskaper om hur individen och samhället influerar varandra. Genom undervisningen i skolämnet samhällskunskap förbereds eleverna till att bli demokratiska medborgare i samhället. Samhällskunskapsämnet är ständigt under progression, denna progression influeras bland annat av politisk, social och kulturell utveckling (Skolverket, 2013b). Månson (2010) menar att vi måste se samhället för att studera det, att studera samhället är att studera individen i ett system, som utgör samhället. Det finns inte enbart ett sätt att studera samhället på, utan det beror på hur samhällsmedborgarna uppfattar samhället och väljer att relatera till det.

Enligt Skolverket (2011a) ska undervisningen i skolämnet samhällskunskap ge eleverna goda förutsättningar att utveckla förmågor som att reflektera över hur eleven och samhället formas, förändras och samverkar. För att kunna förstå sin omvärld och kunna bidra till dess utveckling behöver eleverna handlingsberedskap och kunskap. Därför har skolan och läraren en omfattande och betydande roll. Att ha kunskaper om samhället gör att eleverna kan göra medvetna val i en komplex värld (Skolverket, 2011a). En lärare med en stor professionell kompetens och stort engagemang inom ämnet samhällskunskap gör ett positivt intryck på elevernas lärande och utveckling. Motivationsforskning i Sverige visar att ju större engagemang och intresse eleverna upplever att läraren har för sitt ämne desto starkare intresse får eleverna för ämnet (Skolverket, 2011b).

Skolan ska även förmedla till eleverna kunskaper om samhället och demokratiska värderingar (Skolverket, 2011b). Ju mer kunskap eleverna erhåller om samhället, desto större benägenhet har de att engagera sig i samhället (Skolverket, u.å.). Ämnet samhällskunskap saknar numera en kunskapsmässig och tydligt styrande funktion, som förbereder eleverna för samhällets snabba förändringar. Detta har bidragit med stora oroande konsekvenser för samhällskunskapens innebörd och didaktiska utformning. Realism kan vara den bästa utgångspunkten att bedriva samhällsundervisning på (Gustavsson, 2014). Gustavsson (2014) lyfter upp den legitimitetskris som

samhällskunskapsämnet befinner sig i, där ämnet inte längre tycks inneha samma betydande roll i samhället. Legitimitetskrisen diskuteras och analyseras utifrån de förändringar som skett i samhället och skolan, från den moderna- till den senmoderna tiden. Gustavsson (2014) kritiserar den senmoderna tiden, då skolan börjar bli partikulär och utesluter kunskapsformerna episteme och fronesis.

Bjerke (2005) hävdar att vårt samhälle skulle kunna kallas för ett innovationssamhälle. Innovation är något som behövs idag på samtliga nivåer och i alla lägen, för att konstruera framtiden. I innovationssamhället är kreativitet en livskraft som är värdefull för att kunna lösa problem (Falk Lundqvist et al. 2014). Att ha nya idéer är betydelsefullt men förmågan att realisera och tillämpa kreativiteten är viktigare, alltså att presentera innovationer. Innovativa samhällsmedborgare är den väsentligaste kraften för att samhället ska bli framgångsrikt. Nya tillämpningar kan betyda nya infallsvinklar, med andra ord en modifiering av vad som redan finns, till att exempelvis bli mer lättillgängligt eller praktiskt (Bjerke, 2005). Ett innovationssamhälle kan ses både utifrån ett techne samt fronesis perspektiv, där kunskap är ändamålsenligt och människorna är kapabla till att leva och verka i samhället.

4.4 Samhällsentreprenörer och samhällsentreprenörskap

Gawell, Johannisson och Lundqvist (2009) beskriver att samhällsentreprenörskap är ett innovativt initiativ som gynnar samhällsnyttiga funktioner. Samhällsentreprenörer är dem som tar innovativa initiativ, för att utveckla samhällsnyttiga funktioner. Samhällsentreprenörer är personer som frambringar något nytt, med ett tydligt syfte på att reformera samhället. En samhällsentreprenör kan även beskrivas som någon som är engagerad, har visioner och som ser till dagens och morgondagens behov (Gawell, Johannisson & Lundqvist, 2009).

Samhällsentreprenörskap är alltså när människor tar egna initiativ för att förbättra sådant som inte fungerar eller som de saknar i samhället. När eleverna lämnar skolan ska de tro på möjligheten att kunna påverka sitt eget liv, sin omvärld och sin framtid. Skolan bör

satsa mer på att utveckla ett förhållningssätt hos eleverna som främjar entreprenörskap. Detta för att skapa en framtidstro, ansvars känsla och en medvetenhet hos eleven om sina passioner och talanger (Steinberg, 2007). Sverige behöver utvecklas med fler samhälls-entreprenörer, alltså människor som verkar för ett bättre samhälle (Gawell, Johannisson & Lundqvist, 2009). Även *Organisation for Economic Cooperation and Development, OECD* förordar en satsning på entreprenörskap i skolan och samhället. OECD anser att entreprenörskap i olika sammanhang är en viktig faktor för att ge arbetstillfällen och välstånd (WWF, 2012). Utan de entreprenöriella förmågorna kan det bli svårt för eleven att leva och verka i samhället. Skolans uppgift är således att fostra driftiga elever som kan bli samhälls-entreprenörer och medverka till en positiv samhällsutveckling (Leffler, 2006).

Kunskaps- och kompetensutvecklings stiftelsen (2007) är ett program som under nio år har satsat åtskilliga miljoner kronor för att stärka och utveckla samhälls-entreprenörer i Sverige. De investerar exempelvis på forskning om samhälls-entreprenörer, i avsikt att fler ska inse värdet av samhälls-entreprenörskap. Enligt kunskaps- och kompetensutveckling är samhälls-entreprenörer nyckeln till en framgångsrik framtid, då samhälls-entreprenörer tänker annorlunda och nytt, löser de många samhällsproblem och öppnar parallellt nya marknader (Gawell, Johannisson & Lundqvist, 2009).

I det svenska samhället kan det dock finnas åtskilliga hämningar för samhälls-entreprenörer att växa och etableras. Kunskaps- och kompetensutvecklings stiftelse (2007) framhåller att det finns olika faktorer som hindrar samhälls-entreprenörskap. Ett hinder kan vara bristen på kunskap, alltså att veta vad samhälls-entreprenörskap och samhälls-entreprenörer innebär. Att verka entreprenöriellt samt ta egna initiativ uppfattas inte alltid som något positivt i samhället. Det behöver därför utvecklas en djupare insikt och förståelse för vad samhälls-entreprenörskap och samhälls-entreprenörer innebär, för att främja samhällsnyttiga funktioner (Gawell, Johannisson & Lundqvist, 2009).

5. Kunskapslucka

Utifrån ovanstående forskningsbakgrund är entreprenörskap en nödvändighet i samhället och skolan, där entreprenörskap ska löpa som en röd tråd genom hela utbildningssystemet (Regeringskansliet, 2009). Dock visar det sig vara svårt att inrätta entreprenörskap i skolan. Detta beror bland annat på att det är få examinerade lärare som har fått utbildning i entreprenörskap från sin lärarutbildning (Otterborg, 2011). I likhet med Otterborg (2011) hävdar även WWF (2012) att entreprenörskap inte åskådliggörs i lärarutbildningen. För att förverkliga ambitionen om entreprenörskap i samhället och skola skriver Regeringskansliet (2009) att det behövs inrättas kompetensutvecklingsinsatser inom entreprenörskap för all skolpersonal samt ingå som en del i lärarutbildningen.

5.1 Frågeställningar

Ovanstående forskningsbakgrund och kunskapslucka frambringar frågor som jag vill fördjupa mig i och undersöka närmre. Detta leder till studiens frågeställningar:

- Hur förhåller sig lärarutbildare till entreprenörskap i skola och grundlärarutbildning?
- Hur förbereds lärarstudenterna inför deras kommande uppdrag; att utveckla ett förhållningssätt som främjar entreprenörskap? (Skolverket, 2011a).

6. Metod och genomförande

Studien grundar sig i den kvalitativa metoden, fenomenografi. Där datainsamling har framkommit genom intervjuer (Stukát, 2005). Intervjuer är en passande metod för att få förståelse för informanternas uppfattningar, åsikter, känslor, tankar och erfarenheter (Denscombe, 2009). Målet med intervjun är att få fram deskriptiv och välfunnen information om hur andra människor upplever det valda området (Dalen, 2015).

Det finns både för- och nackdelar med att intervjua. Fördelar med intervju är att det medför djupgående och detaljerad data (Denscombe, 2009). Kvale och Brinkmann (2009) skriver att kunskap inte upptäcks eller är given, utan skapas aktivt genom frågor och svar. Jag har använt mig av *halvstrukturerade* intervjuer. Gillham (2008) skriver att en halvstrukturerad intervju innebär att likadana frågor framförs till samtliga intervjuare. En halvstrukturerad intervju utmärks också av att informanterna leds vidare med hjälp av följdfrågor och ungefär lika lång intervjutid avsätts i varje fall. Frågorna är öppna men även fokuserade, vilket bidrar till att svaren blir relevanta, kopplat till arbetets syfte. En halvstrukturerad intervju inbegriper en rörlighet i strukturen och ger därmed data av god kvalitet (Gillham, 2008). Kvale och Brinkmann (2009) skriver att en god intervjuare är en person som är väl insatt i sitt ämne, behärskar konsten att tala och är lyhörd. Genom att intervjun sker ansikte mot ansikte kan intervjuaren vara uppmärksam på informanternas tonfall, ansiktsuttryck, ställningar och andra kroppsrörelser (Trost, 2005). Vid kvalitativa intervjuer inträffar det ett unikt samtal mellan forskare och intervjupersonen (Widerberg, 2002). Nackdelar med intervju är att analys av data kan vara tidskrävande och besvärlig. Data från intervjuer baseras på vad människor säger, snarare än vad de gör, vilket kan vara betydelsefullt att intervjuaren har med i åtanke. Det är alltså inte alltid som uttryck och handling stämmer överens (Denscombe, 2009). Trost (2005) lyfter även upp frågan: Var ska intervjun ske? Eftersom en intervju är en relation mellan intervjuaren och informanten är det viktigt att miljön är ostörd, där inga åhörare finns till. Enligt Stukát (2005) ska miljön upplevas trygg för båda parter. Informanterna fick följaktligen välja plats för genomförandet. Varje intervju varade i cirka 20 – 30 minuter.

Dalen (2015) lyfter upp betydelsen av att spela in ett intervjusamtal. Jag valde därför att spela in samtliga intervjuer (vid approbation av informanten) samtidigt som jag antecknade det väsentligaste. Detta för att underlätta vid transkribering och bearbetningen av resultat. Det finns både för- och nackdelar med att spela in ett intervjusamtal. Fördelar med att spela in en intervju är att intervjuaren kan lyssna på intervjun upprepade gånger. Den inspelade intervjun synliggör både det som har gått bra men även det som har gått mindre bra vid intervjun, där intervjuaren kan lära sig av sina misstag. Intervjuare behöver inte heller föra anteckningar under intervjun, utan kan koncentrera sig på

informantens svar (Trost, 2005). Nackdelar med att spela in ett intervjusamtal kan enligt Denscombe (2009) vara att informanten hämmas. Därför beskrev jag tydligt för informanterna att det är endast jag som ska lyssna på inspelningen. Jag belyste att materialet kommer endast användas i forskningssyfte och hanteras samt förvaras enligt de forskningsetiska reglerna. Jag upplyste även informanterna att deltagandet är frivilligt och de kan avbryta sitt deltagande utan att behöva ange skäl (Trost, 2005). Dalen (2015) skriver att genom hela forskningsprocessen har forskaren ett övergripande ansvar för att värna om informanterna.

Denscombe (2009) och Trost (2005) uttrycker att den första frågan som ställs vid en intervju kan vara avgörande för hur resten av intervjun kommer att gå. Därför valde jag att inleda min intervju, med ett citat från styrdokumentet, Lgr 11 (Se bilaga). Jag har bearbetat, analyserat, tolkat och transkriberat all material. Transkriberingen har skett ordagrant, för att inte riskera att värdefull information förloras och för att få fram relevant samt essentiell information (Stukát, 2005). Gillham (2008) lyfter upp vikten av att transkribera snarast efter en intervju. Detta underlättar för intervjuaren att tolka samtalet och ta lärdomar från det ena intervjun till den andra. Att transkribera omedelbart efter intervjun kan skapa bästa möjliga återgivning av vad informanterna faktiskt har uttalat, vilket kan vara en ytterligare fördel, åsyftar Dalen (2015). Således har jag transkriberat snarast efter en intervju.

6.1 Urval

Vid urval är det betydelsefullt att fundera över vilka personer som ska intervjuas. Det ska vara personer som kan förhålla sig till det valda området, betonar Alvehus (2013). Det är av vikt att urvalet består av personer som är välmotiverade, samarbetsvilliga och kunskapsrika (Kvale & Brinkmann, 2009). I mitt urval av intervjupersoner har jag begrundat över vilka personer som kan besvara mina frågeställningar. Utifrån arbetets syfte har jag valt att intervju lärarytbildare inom: *Grundläroreutbildningen med inriktning mot arbete i förskoleklass och grundskolans årskurs 1-3*. Vid urvalsprocessen har en spridning av erfarenhet hos informanterna eftersträvat. Jag har valt att inkludera både manliga och kvinnliga informanter, detta för att skapa variation och en mer

verklighetsbaserad studie. Jag har intervjuat sex lärarutbildare med skilda erfarenheter. Jag kontaktade informanterna via mail, där jag presenterade mig själv och min studie.

Dalen (2015) skriver att antalet informanter inte får vara för stor, eftersom både genomförandet av intervju och bearbetningen är en process som kräver tid. Samtidigt måste intervjumaterialet vara av god kvalitet för att kunna utgöra underlag för analys och tolkning. Det kan således vara bra att begränsa sitt urval till en lämplig storlek (Denscombe, 2009). Trost (2005) skriver att sex personer är lagom att intervjuas. Vid ett stort antal intervjuer kan intervjumaterialet bli svårhanterligt och bidra till att det blir svårt att få en överblick av materialet och se viktiga detaljer. De sex informanterna har bringat väsentliga svar, kopplat till arbetets syfte och frågeställningar. Jag har avgränsat variablerna, till att fokusera på informanternas spridning av erfarenheter och innebörder kring det valda området (Skolverket, 2011a och Falk Lundqvist et al. 2014).

6.2 Etiskt övervägande

Under forskningsprocessen har jag tagit hänsyn till de forskningsetiska reglerna och följt *Vetenskapsrådets* riktlinjer (Vetenskapsrådet, u.å.). De grundläggande individskyddskraven uttrycks i följande fyra huvudkrav: *Informationskravet*, *Samtyckeskravet*, *Konfidentialitetskravet* och *Nyttjandekravet* (Vetenskapsrådet, u.å.). *Informationskravet* inbegriper bland annat att jag som intervjuare ska informera de som är berörda om syftet med min studie och berätta att det är tvångsfritt att delta i undersökningen. *Samtyckeskravet* innefattar att deltagarna i undersökning har rätt till att själva bestämma över sin delaktighet. *Konfidentialitetskravet* avser att all data som samlas in ska vara konfidentiell och förvaras så att obehöriga inte kan ta del av det. *Nyttjandekravet* innebär att de uppgifter som samlas in får enbart brukas för forskningsändamål.

Med hänsyn till de fyra ovanstående huvudkraven, informerade jag informanterna verbalt vad undersökningen inbegriper, varför jag gör granskningen och hur resultatet kommer att användas. Jag var tydlig med att berätta inledningsvis för lärarutbildarna att det inte

kommer nämnas några uppgifter som kan identifiera dem eller högskolan de är verksamma i. Jag förklarade också att det är frivilligt att delta i undersökningen och att de har rätt att avbryta intervjun om så önskas (Vetenskapsrådet, u.å. och Stukát, 2005). Konfidentialitet i forskning innebär således att privat data som identifierar deltagarna i undervisningen inte kommer att avslöjas (Kvale & Brinkmann, 2009). I arbetet har jag följaktligen använt mig av fingerade namn för att garantera informantens anonymitet (Denscombe, 2009).

6.3 Bearbetning och analys av data

Informanternas utsagor har jag transkriberat ordagrant (Larsen, 2009). Jag har valt att lyssna repeterande gånger på de inspelade intervjuerna för att avlägsna eventuella förvrängningar. De skapade texterna har jag valt att innehållsanalysera och bearbeta en åt gången (Larsen, 2009).

I min analys har jag värderat det som har varit relevant för studiens syfte. Således har jag komprimerat texterna för att endast ha kvar det avsevärda. I denna del har jag sammanfattat informanternas svar. Jag har även i min analys sorterat materialet och försökt hitta likheter och skillnader mellan informanternas svar (Widerberg, 2002). Utifrån analys av data har jag fått en helhetssyn av informanternas skildringar kring ett förhållningssätt som främjar entreprenörskap i skola och grundläroutbildning. Detta kopplat till min forskningsbakgrund och teoretiska utgångspunkt.

6.4 Undersökningens kvalitet

Validitet och *reliabilitet* är två begrepp som bör beaktas i vetenskapliga sammanhang, för att få en föreställning om hur väl studien mäter det som den avser att mäta (Stukát, 2005). Validitet och reliabilitet i studiens kvalitativa inställningar innebär att vara kapabel att framställa den införskaffade data på ett konsekvent och ärligt sätt (Björklund & Paulsson, 2012).

Validitet syftar till att mäta det som är väsentligt i kontexten. I studien har hög validitet eftertraktas, bland annat genom ett urval av lärarutbildare med skilda erfarenheter och djup kring området. I studien har jag också eftersträvat en balans i nedanstående resultat mellan citat från informanterna och egen tolkning, för att du som läsare ska ha möjligheter att själv värdera validiteten i min tydning. Reliabilitet innefattar den pålitlighet som arbetet avser att mäta. Eftersom studien är baserad på en kvalitativ metod kan det vara problematiskt att erhålla överensstämmande resultat vid upprepad studie, detta nedbringar studiens reliabilitet något (Björklund & Paulsson, 2012). Studien har eftersträvat hög validitet och reliabilitet i forskningsprocessens alla delar.

7. Resultat

Resultatet synliggör lärarutbildarnas resonemang i förhållande till studiens avsikt. Värt att accentuera är att resultat inte redogör för några korrekta eller felaktiga svar, utan resultatet presenterar enbart lärarutbildares uppfattningar samt framställningar av området. Med hänsyn till konfidentialitetskravet (Vetenskapsrådet, u.å.) har jag avidentifierat lärarutbildarna genom att presentera dem med följande fingerande namn: L1, L2, L3, L4, L5 och L6. Informanternas tankegångar delas in i olika delar och skildras i nedanstående underrubriker.

7.1 Informanternas resonemang kring ett förhållningssätt som främjare entreprenörskap med utgångspunkt i Lgr 11

Entreprenörskap accentueras tydligare i Lgr 11 jämfört med tidigare läroplan, framhäver L1. L3 menar att vid granskning av läroplanen över tid framgår det uttryckligt i Lgr 11 att den i starkare omfattning efterfrågar elever som är självständiga, tar egna beslut, jobbar mot en idé samt har kraft att förverkliga den. L4 hävdar att det valda stycket från Lgr 11 vill generera människor som är medvetna om att förändring sker oavslåtligen. Dock berättar L5 att ett förhållningssätt som främjar entreprenörskap inrymmer skilda tolkningar och är inte så klart beskriven i Lgr 11. Även L6 berättar att det kan vara lätt att ”trilla över” delen i Lgr 11 som handlar om entreprenörskap. L6 önskar att entreprenörskap i Lgr 11 skulle förtydligas, genom att exempelvis ha det som en egen punkt, inte enbart var ”insprängt” i Lgr 11. Det valda stycket i Lgr 11 är enligt några

informanter nytt, som inte har belysts i grundlärarutbildningen. L2 skildrar följande: ”Eftersom det står med under skolans uppdrag måste det komma med i lärarutbildningen på något sätt” (L2). De entreprenöriella förmågorna är enormt angelägna i dagens snabbt förändrade samhälle (L3).

Att se möjligheter och lösa problem är något viktigt, särskilt i dagens flyktsituation som Sverige och samhällsmedborgarna måste förhålla sig till. Våga tro på sig själv och vara öppen för nya lösningar är viktigt. Vi måste alla hjälpa till i det. Vi får därför inte bli för fyrkantiga. (L3).

Lärarutbildare behöver ha en beredskap och ett visst förhållningssätt till entreprenörskap i utbildningen (L3). Några av informanterna ser entreprenörskap som något nytt i skolutvecklingen, samtidigt som andra informanter menar att entreprenörskap är ett nytt namn på något som delvis har existerat tidigare och som redan arbetas med i grundlärarutbildningen. L1 skildrar att entreprenörskap förekommer redan i informantens undervisning, på ett implicit sätt.

I somliga undervisningssammanhang funkar det bättre som lärarutbildare att utveckla hos lärarstudenter de entreprenöriella förmågorna så som kreativitet, självständighet och att samspela med andra. Under exempelvis laborationer, är det ett ypperligt tillfälle att arbeta med förmågorna, framhäver L1. I likhet med L1 berättar även L2 att de entreprenöriella förmågorna har funnits tidigare i grundlärarutbildningen, alltså att stimulera samt utveckla lärarstudenternas kreativitet, självförtroende och nyfikenhet, dock inte utifrån begreppet entreprenörskap. L2 lyfter upp frågan: Varför behövs begreppet entreprenörskap i läroplanen? Kan inte förmågorna endast lyftas upp i läroplanen och arbetas med i skolan, utan att benämna begreppet entreprenörskap? L2 tolkar entreprenörskap till företagande och företagsamhet, alltså att det är den dominerande delen i Lgr 11. Till skillnad från L2 ser L6 entreprenörskap i skolsammanhang som något positivt och nödvändigt. Informanten framställer följande:

Detta är precis det som jag vill att skolan ska använda sig av och det är entreprenöriellt arbetssätt. Där eleverna tar eget ansvar, löser själva problem, utgår från deras kreativa tänkande. Där det finns plats för eleven att vara producent och jag ser att det är av någon anledning väldigt svårt att sprida detta (L6).

Således existerar det kontrasterande perspektiv hos lärarutbildarna angående entreprenörskap, kopplat till Lgr 11. Somliga av lärarutbildarna är positiva till entreprenörskap i grundlärarutbildningen, samtidigt som andra inte vill att begreppet förekommer i utbildningssammanhang.

7.2 Lyfts entreprenörskap upp vid utformning av kurser i grundlärarutbildningen?

Majoriteten av informanterna påpekade att begreppet entreprenörskap inte är något som lyfts upp på kursmöten eller vid utformning av kurser. Begreppet entreprenörskap har inte framgått så tydligt i grundlärarutbildningen, hävdar L3 och L5. L2 berättar följande: ”Jag vågar inte säga om begreppet har förekommit i kursplanen. Det finns säkert med i kursplanen”. Dock synliggörs de entreprenöriella förmågorna vid kursmöten eller vid utformning av kurser, menar L1. L2 samstämmer att de entreprenöriella förmågor som att utveckla nyfikenhet och kreativitet hos lärarstudenterna är något som lyfts upp vid utformning av kurser. L3 skildrar att i grundlärarutbildningens senaste kursplan ska lärarstudenter ges möjligheter till att arbeta med *aktiva arbetsformer*. Begreppet entreprenörskap och de förmågor som blir tydligt i Lgr 11, framgår inte i lärarstudenternas kursplan, åsyftar L3. Ett önskemål från L3 är att de entreprenöriella förmågorna som Lgr 11 belyser ska bli synligt för lärarstudenterna, alltså att lärarstudenterna får jobba med samma förmågor som de sedan ska arbeta med sina framtida elever.

L3 berättar att det ligger ett ansvar i grundlärarutbildningen att lärarstudenterna har erhållit möjlighet att problematisera samt bearbeta *hela* läroplanen, under resans gång. Inklusivt begreppet entreprenörskap, som lyfts upp i Lgr 11 under skolans uppdrag. L3 förmodar att det är underförstått i de allmänna akademiska målen att lärarutbildare ska utbilda lärarstudenter i ett entreprenöriellt förhållningssätt. Lärarutbildare och lärarstudenter ska kunna förhålla sig till läroplanen, men även betrakta den som ett politiskt dokument som är valid just nu. Lärarutbildare och lärarstudent ska vara

medvetna om att texten i läroplanen kommer se annorlunda ut i framtiden, betonar L3. L3 är rädd för att studenterna inte är så förberedda på det som står i läroplanen, exempelvis delen om entreprenörskap. Till skillnad från L3 har L1 en tveksam ståndpunkt hos vem ansvaret ligger. L1 lyfter följande frågor: Ska lärarutbildare verkligen utveckla ett förhållningssätt som främjar entreprenörskap hos lärarstudenterna? Eller kan lärarutbildare ta för givet att studenterna kommer arbeta med förhållningssättet som verksamma lärare? Det är alltså tveksamt hos L1 om entreprenörskap måste vara högt prioriterat i grundlärarutbildningen. Därför har L1 valt att inte synliggöra begreppet entreprenörskap i sin undervisning. L1 beskriver sig själv som en aning konservativ.

I olikhet mot L1, skildrar L2 att ”Det ligger ett ansvar hos oss, absolut” (L2). Dock beskriver L2 att de inte arbetar aktivt med entreprenörskap i nuläget. Det ligger ett större ansvar på kurs- eller programansvarig att inkludera begreppet entreprenörskap i kursplanen, menar L2. Enligt L3 lyfts begreppet entreprenörskap upp i somliga kurser. Anledningen till varför begreppet inte används i fler kurser är för att det existerar en debatt kring användningen av begreppet entreprenörskap. Om lärarutbildaren använder uttrycket entreprenörskap i undervisningen har personen accepterat en marknadsliberal grundtanke, som inte alla vill kännas vid. Lärarutbildare borde problematisera begreppet i en akademisk utbildning, alltså inte bara köpa det, hävdar L3. L2 har ingen aning om studenterna får förståelse för entreprenörskap i grundlärarutbildningen. Likt L2 och L3 är även L5 osäker på om studenterna får förståelse för begreppet entreprenörskap i sin utbildning. ”Studenterna har eventuellt fått inblick i begreppet men inte förståelse, förståelse är ett starkare ord” (L5).

Överlag visar det sig att entreprenörskap inte framgår i grundlärarutbildningen. Dock är några av informanterna medvetna om att begreppet entreprenörskap behöver lyftas upp vid utformning av kurser samt bearbetas vid mötet med lärarstudenterna. L3 menar att: ”I verkligheten blir det kanske inte så” (L3). En av orsakerna till det kan vara att det saknas

många gånger resurser och att högskolan har bestämt innehåll som ska behandlas i utbildningen, betonar L3.

7.3 Hur kan entreprenörskap komma till uttryck i grundläroarutbildningen?

”Som lärare är vi tjänstemän som har ett uppdrag att utföra. Uppdraget är att fullfölja det som styrdokument anger” (L4). Eftersom Lgr 11 medger olika tolkningar bör lärare och läroarutbildare ha aktiva diskussioner i sina arbetsgrupper om hur de kan förhålla sig till det entreprenöriella uppdraget, menar L4. L5 berättar att i samband med införandet av Lgr 11 förekom det på högskolan en grupp läroarutbildare som arbetade och ville definiera samt implementera entreprenörskap i kurserna. Dock är L5 osäker på om gruppen fortfarande finns kvar. För att entreprenörskap ska bli framgångsrikt i grundläroarutbildningen krävs det enligt L5 att det förekommer en grupp läroarutbildare som gör en fördjupning och en tolkning av vad entreprenörskap innebär och hur det kan träda i kraft. En grupp där läroarutbildarna samt kursansvarig kan vända sig till för att använda som idébank och bollplank. Alltså en grupp som läroarutbildarna kan dra fördel av för att förbereda läroarstudenterna inför deras kommande uppdrag (L5).

För att entreprenörskap ska bli framgångsrikt i grundläroarutbildningen anser L1 att det kan vara av vikt att skolverket sänder ut rapporter som skapar en fördjupning i hur läroarutbildarna kan arbeta med begreppet entreprenörskap, alltså en läroarhandledning. Då tror L1 att det hade skett ännu mer med begreppet entreprenörskap i grundläroarutbildningen. Om skolan ska bygga på forskning och beprövade erfarenheter, är det viktigt att läraren är aktualiserad och orienterad, för att äga visshet om vad som kommer från skolverket (L4). L2 åsyftar att entreprenörskap är väsentligt att arbeta med i skolan. Det är viktigt att begreppet entreprenörskap lyfts upp i grundläroarutbildningen, påstår L3, dock kan det vara problematiskt.

Eftersom grundläroarutbildningen är en akademisk professions utbildning som är politisk styrd, är det ett bekymmer att jobba med entreprenörskap. Att förändra en akademisk utbildning eller utbildningar överhuvudtaget är en lång process (L3).

Ett sätt att förhålla sig till de olika politiska besluten kan vara genom att bland annat ha aktiva diskussioner med lärarstudenter kring entreprenörskap. En diskussion kring vad det kan innebära för lärarstudenternas utbildning, men också hur de tänker jobba med begreppet, menar L2. L2 berättar också att begreppet entreprenörskap måste vara en återkommande inslag i grundlärarutbildningen. Till skillnad från L2 som anser att begreppet entreprenörskap behöver lyftas upp mer i lärarutbildningen, anser L3 att koncentrationen bör ligga på förmågorna, inte så mycket på ordet entreprenörskap. Eftersom inte alla elever kommer bli entreprenörer i avseendet att de startar eget företag. Vilket är en anledning till varför inte begreppet entreprenörskap behöver synliggöras i lärarutbildningen, menar L3.

I grundlärarutbildningen behöver de entreprenöriella förmågorna tydliggöras, både hos lärarutbildare och lärarstudenter. Detta för att lärarstudenterna ska kunna känna sig väl förtrogna med entreprenörskap i kommande yrkesroll, hävdar L3. Likt L3 påpekar även L5 att de entreprenöriella förmågorna bör förtydligas och utvecklas i grundlärarutbildningen. L6 berättar följande ”Vi måste ha ett entreprenöriellt förhållningssätt till er, så att ni blir producenter istället för konsumenter” (L6). De entreprenöriella förmågorna som nyfikenhet och självständighet kan förekomma i grundlärarutbildningens samtliga ämnen, påstår L3. I likhet med L3 framställer L2 följande:

Det är inte minst ett UVK område skulle jag vilja säga. Att diskutera läroplanens värdegrund och uppdrag är ett UVK område, absolut. Men som sagt det måste vara någonting som ska genomsyra alla ämnena som jag har förstått, så det måste falla på alla lärare, också (L2).

L2 och L6 är eniga om att entreprenörskap borde existera i grundlärarutbildningens samtliga ämnen och i olika undervisningssammanhang. Dock förmodar L2 att UVK ämnet skulle kunna ha ett specifikt ansvar för entreprenörskap i grundlärarutbildningen.

Enligt L3 kan lärarutbildare förbereda lärarstudenter inför det entreprenöriella uppdraget genom att arbeta med arbetsformer som stimulerar lärarstudenter till att arbeta med entreprenöriella förmågor i sitt kommande yrke. L3 berättar att lärarutbildarna funderar på hur de entreprenöriella förmågorna kan komma till uttryck och utvecklas i en akademisk miljö, eftersom studenter som har genomgått en akademisk utbildning ska erhålla de egenskaperna. L4 hävdar att högskolan som är på en akademisk nivå ska ge lärarstudenter verktygen att "[...] utveckla förmågan till problemlösning, förmågan till att kunna ta till sig ny forskning samt förmågan att kunna framföra något med trovärdighet och styrka" (L4). Högskolan ska även ge studenterna verktyg att föra utvecklingsfrämjande, innovativa, pedagogisk, kreativa och insiktsfulla dialoger med framtida kollegor. En lärarutbildare och lärare bör ha förmågan att planera undervisningssituationer med långsiktiga strategier och mål (L4). Under utbildningstiden bör lärarutbildaren tillsammans med lärarstudenterna även problematisera och diskutera vad det kan innebära för skolan, att arbeta med de entreprenöriella förmågorna. L3 synliggör kommande angelägna frågor som lärarutbildare bör beakta. Hur ska vi forma goda lärare som kan möta framtidens behov? Vilka är behoven?

L5 berättar att entreprenörskap kan komma till uttryck på skilda sätt i grundlärarutbildningen. Entreprenörskap kan vara ett lärandemål i utbildningen, alltså betygskriterier i förhållande till lärandemålen. Entreprenörskap i grundlärarutbildningen kan även kopplas till lärarstudenternas *verksamhetsförlagda utbildning, VFU*, där studenterna får olika uppgifter kopplat till de entreprenöriella förmågorna, menar L5. Likt L5 lyfter även L4 upp studenternas VFU period, där lärarstudenterna kan få möjlighet att frambringa engagerande undervisningar, med hänsyn till de entreprenöriella förmågorna. Entreprenörskap kan även förekomma i grundlärarutbildningen genom ett mer teoretiskt arbetssätt, betonar L2. L2 berättar likaså att det kan vara viktigt att lyfta fram begreppet entreprenörskap samt diskutera det kritiskt i kurser som är relaterade till läroplanen och läroplansteori. I ämnet UVK kan entreprenörskap lyftas fram på ett bra och naturligt sätt, poängterar L2. "Samtidigt som man följer läroplanen så måste man också kunna förhålla sig kritiskt till begreppet i läroplanen" (L2). L2 menar avslutningsvis att "Man får ta tag i det helt enkelt och lyfta det".

En diskussion kring begreppet entreprenörskap har varit uppe återkommande kollegialt, menar L4. L4 och en del av informantens kollegor har gått kurser som har haft entreprenörskap i fokus. I dessa kurser fick deltagarna en ökad kunskap samt förståelse för hur utformning av effektiva arbetsgrupper kan se ut, där arbetsgrupperna kan hitta lösningar på komplexa problem. L4 lyfter upp att basgruppsorganisationerna under grundlärarutbildningen inte är något slumpmässigt, utan det är ett sätt för lärarstudenterna att pröva varandras tankar och åsikter. Basgrupperna kan vara ett sätt att förhandla med varandras uppfattningar om saker och ting. Basgrupperna kan även ses som ett sätt för lärarstudenterna att vara kreativ och lösa problem. L4 berättar att det finns en tilltro på den forskning som värdesätter *brainstorming* och att kritiskt behandla en fråga. Lärarstudenterna kan således i basgrupper förtydliga begreppet entreprenörskap och göra en tolkning av ett förhållningssätt som främjar entreprenörskap samt definiera passande arbetssätt, för att fullgöra detta uppdrag. L4 lyfter likt L3 frågor som: Hur kan vi forma goda lärare som kan möta framtidens behov? Vilken är behoven och samhällsnyttan? Lärarstudenterna och eleverna behöver tränas i kritiskt tänkande och ta hjälp av varandra för att åstadkomma något, påpekar L3.

7.4 Vilka utmaningar och svårigheter kan det finnas med att utveckla ett förhållningssätt som främjar entreprenörskap i grundlärarutbildningen?

Det existerar några element som gör entreprenörskap besvärligt i grundlärarutbildningen.

Akademien ska vara kritisk och uppfostra kritiska studenter, alltså att vara kritiskt granskande till skilda förändringar. Inte bara hoppa på förändringar utan tänka utifrån ett långsiktigt perspektiv vad de kan innebära och vilka konsekvenser kan det finnas? Och då kan ju en sådan organisation uppfattas som lite trög, därför att den kanske inte så snabbt ändrar sig, men det är samtidigt sunt (L3).

Likt L3 påpekar även L4 att grundlärarutbildningen är en relativt trögrikt system. L4 berättar att grundlärarutbildningen har en formell hantering av dokument och juridiska handlingar. L4 anmärker att det hinner gå några månader innan en kursplan får ett godkännande till att användas, eftersom det genomgår många led. Hänsyn ska tas till de som är inblandad i diskussionen och utformning av kursplan. På vilket sätt kursplanen

granskas i olika instanser eller nämnder innan det fattas beslut, är också en viktig del. Detta gör att det kan vara svårt att exempelvis synliggöra kritik och synpunkter från lärarstudenter. I somliga fall är lärarstudenternas synpunkter och kritik hanterbara, där exempelvis lärarutbildarna kan stryka eller förändrar en examinationsuppgift (L4). Däremot att förändra själva tänkandet i kursplanen och få lärare att tänka annorlunda genom exempelvis fortbildning, kan skapa utmaningar och problem, hävdar L4.

Ytterligare anledning till varför implementering av entreprenörskap i grundlärarutbildningen är utmanande kan vara för att begreppet är enligt samtliga informanter svårt att hantera. L2 skildrar följande: ”Nu är jag som sagt inte så påläst på det här området.” (L2). Vilket kan vara en av anledningarna till att begreppet blir svårt hanterligt. L2 beskriver att år 2009, när strategin för att utveckla ett förhållningssätt som främjar entreprenörskap i skolan infördes, fick lärarutbildarna information om entreprenörskap i skolsammanhang. I samband med detta uppstod det olika grupper, där vissa var för och andra var emot denna lansering. En del lärarutbildare var oerhört positiva till entreprenörskap i skolsammanhang medan en del var kritiska. Kollegor till L4 har reagerat starkt på begreppet entreprenörskap och anser att begreppet är endast till för en borglig publik. L1 beskriver tydligt att det är svårt för entreprenörskap att komma till uttryck i grundlärarutbildningen, en av anledningarna kan vara att det är svårartat att bedöma och betygsätta det. L1 lyfter upp följande frågor: ”Hur kan man se att lärarstudenten visar en god entreprenöriell förmåga? Hur kan entreprenörskap testas?” (L1). Eftersom entreprenörskap kan vara svårt att synas. L1 eftertraktar tydliga exempel på vad en elev som visar en god förmåga till entreprenörskap kan innebära.

L4 tolkar citatet gällande entreprenörskap i Lgr 11 som en produkt av ett postmodernt tänkande och en politisk effekt av samhällsutvecklingen. L4 menar att entreprenörskap är ett känsligt begrepp, eftersom det är mycket *new management*. L4 hävdar att Lgr 11 präglas av en kapitalistisk och ekonomisk liberalism. L4 berättar att *new management* teorin kan upplevas lite spretig, dels för att det finns en tanke om den innovativa,

dynamiska och högeffektiva teamet, parallellt som det finns en stark tillit till den individuella förmågan. Denna individuella förmåga kan många lärare befinna sig i, där läraren i klassrummet är ganska individualistisk. Medan i den kollegiala delen finns det ett behov av att samarbeta och diskutera igenom saker, där det finns klara ambitioner och riktlinjer. Även L1 hävdar att entreprenörskap i Lgr 11 är politiskt färgat, med fokus på ekonomi, sälj och företag. Till skillnad från tidigare läroplan är Lgr 11 mer politiskt markerad. Begreppet entreprenörskap är en politisk markering i läroplanen som inte alla godtar (L3). L1 har därför ett avvaktade förhållningssätt till begreppet entreprenörskap och vet inte riktigt hur grundlärarutbildare ska behandla det. L2 beskriver entreprenörskap som ett "farligt" begrepp, som många förhåller sig kritisk till och undrar vilket är det bakomliggande orsaken. L2 synliggör frågan: "Vad vill man nå med det egentligen?" (L2). L3 menar att entreprenörskap i skolan är marknadsliberala idéer. Ett ekonomiskt förhållningssätt till begreppet entreprenörskap kan göra att lärarutbildare inte vill befatta sig med eller ta upp och diskutera samt problematisera det, markerar L3.

L2 framställer att det är betydelsefullt att lärarutbildare inte endast "bakar in" begreppet entreprenörskap, utan att ha ett kritiskt förhållningssätt till det, med konsekvenserna i åtanke. Det kan således vara svårt att "smälta in" begreppet entreprenörskap i grundlärarutbildningen. Då begreppet är knepigt, har många lärarutbildare en skeptisk bild till entreprenörskap och vet inte riktigt hur det ska hanteras, eftersom entreprenörskap förknippas många gånger med företagande. L2 ser inte företagande som något negativt, dock är det på något sätt för idealiserat, berättar informanten. Idag finns det alltså en avsaknad av kritiskt förhållningssätt till entreprenörskap. Därför är L2 skeptisk och tycker att entreprenörskap är problematiskt. L2 belyser följande frågor:

Kan vi alla bli entreprenörer för våra egna liv och företagande? Eller är det något annat entreprenörskap man är ute efter? Är vi entreprenörer åt någon annan? Som då förväntas vara den självgående entreprenören för någon annans verksamhet (L2).

L2 betonar att en annan anledning till varför entreprenörskap kan vara svårt att implementera är för att det finns lärarna som är passiva och inte riktigt vet hur de ska

förhålla sig till och hantera den nya lanseringen i Lgr 11, betonar L2. Ytterligare hinder och begränsningar med entreprenörskap i grundlärareutbildningen kan vara att lärarutbildarna, inklusive L1 saknar många gånger tillräcklig kunskap och förståelse för begreppet entreprenörskap. I likhet med L1, menar L4 att de hinder och begränsningarna informanten ser med entreprenörskap är att utreda och förklara begreppet. Att ta ställning till vad ett begrepp betyder men även var begreppet har sina rötter. Alltså att söka begreppets kulturella bakgrund, för att veta var det kommer ifrån. Som lärarutbildare är det av vikt att medvetengöra studenterna om hur ordentliga vi bör vara med det språk vi väljer, eftersom språket styr våra tankar, skildrar L4. L2 menar att en diskursanalys till begreppet entreprenörskap kan ske, där det förekommer en kritisk koppling till det omgivna samhället och eget företagande. L3 menar att en definition av begreppet kan vara utifrån de förmågorna som framgår i Lgr 11. L5 ser likhet mellan entreprenörskap och *hållbar utveckling*. Hållbar utveckling är ett begrepp som likt entreprenörskap, är svårt att hantera och som tar tid att implementera i utbildningssammanhang (L5).

L4 påpekar två av sina kollegor som arbetar med entreprenörskap i grundlärarutbildningen. Kollegorna är verksamma inom naturvetenskapliga och praktiskt estetiska ämnen. De har ett tänkande som beaktar den terminologin och förhållningssätt som entreprenörskap medför. Inom de naturvetenskapliga och praktiskt estetiska ämnen berättar L4 att det är möjligt att det finns en annan entreprenöriell tradition och tänkande, utifrån vad forskningen har åskådliggjort. Detta till skillnad från exempelvis svensklärarkretsen, där entreprenörskap inte prioriteras (L4).

L2 menar att fokus i grundlärarutbildningen inte ligger på delen som handlar om entreprenörskap i Lgr 11. L1 berättar att fokus ligger mer på kunskapskraven. Det är betydelsefullt att lärarutbildarna är väl förtrogen med kunskapskraven i Lgr 11 för att veta hur lärarstudenterna kan undervisa sina elever. L1 menar att entreprenörskap ligger på en annan nivå. Entreprenörskap kan mer ses som ett förhållningssätt kring ämnena och har således inget med kunskap i ämnena att göra. ”Studenterna eller eleverna ska inte kunna

få sämre bedömning i ett ämne för att de inte är så starka i entreprenörskap. Utan ämneskunskapen ska vara det viktigaste” (L1). Entreprenörskap kan dock vara ett sätt att utmana eleverna inom ett ämne, syftar L1. L3 menar att entreprenörskap kan lyftas upp i samtliga skolämnen, dock kan detta skapa ett problem där arbetet med entreprenörskap ”trillar mellan stolarna”, eftersom det inte blir någon som tar riktigt ansvar för det, åsyftar L3. Detta kan vara ett ytterligare problem med att utveckla ett förhållningssätt som främjar entreprenörskap i grundlärautbildningen.

Ett annat problem med ett förhållningssätt som främjar entreprenörskap kan vara att begreppet entreprenörskap signalerar för många att vara ett modeord just nu. Vilket kan hämma entreprenörskap i grundlärautbildningen. Akademin ska inte behandla modeord, menar L3. ”Det är ett relativt nytt begrepp, kanske inte så nytt egentligen” (L5). L2 menar att det jämt kommer nya moden inom skolan, som lärare måste förhålla sig kritiskt till.

Avslutningsvis finns det kritiska aspekter kring entreprenörskap, där entreprenörskap oftast förknippas till det ekonomiska perspektivet. De enda utmaningarna L6 ser med att inrätta entreprenörskap i grundlärautbildningen är lärarna själva, informanten yttrar följande: ”Lärarna själva är de enda problemet. Det är ingen annan” (L6). L6 menar att det inte är svårt att inrätta entreprenörskap, utan informanten ser möjligheter med det. L6 anser att lärautbildarna som är emot entreprenörskap i grundlärautbildningen inte är förtrogna med begreppet. ”Jag tror att det handlar om hur vi ser på det. Jag tror att man själv måste ha sett det, provat det. Som alla andra arbetssätt” berättar L6. L3 visar god medvetenhet och en vidgad syn på entreprenörskap, då L3 inte endast kopplar begreppet entreprenörskap till företagande utan menar att det handlar om ett annat perspektiv, där förmågorna är i centrum. Detta vidgade perspektivet behöver synliggöras bland lärautbildare, studenter och elever, menar L3.

7.5 Vad säger lärarutbildarnas styrdokument om entreprenörskap?

L6 och L4 är osäker om begreppet entreprenörskap framgår i högskolelagar och förordningar. Likt L6 och L4 är även L2 osäkerhet om entreprenörskap existerar i examensordningen. L2 uttrycker följande: ”Du, det kan jag inte svara på, det vet jag inte” (L2). Även L5 svarar liknande: ”Jag tror inte att de står direkt entreprenörskap. Då behöver det också skrivas fram och arbetas utifrån det” (L5). L3 markerar att i examensordningen för *Grundlärarutbildning med inriktning mot arbete i förskoleklass och grundskolans årskurs 1-3* står det inget om begreppet entreprenörskap. Dock berättar L6 att i examensordningen för *Grundlärarutbildning med inriktning mot arbete i hem* finns begreppet entreprenörskap med. Det som lyfts upp i examensordningen för *Grundlärarutbildning med inriktning mot arbete i förskoleklass och grundskolans årskurs 1-3* som kan ses snarlikt med entreprenörskap kan vara begreppet hållbar utveckling. De förmågor som kopplas till entreprenörskap lyfts oftast upp i anknytning till begreppet hållbar utveckling, menar L3 och L4. De gemensamma förmågorna uppmuntrar till problemlösning och kreativt tänkande i undervisningen (L4).

L5 berättar att lärarutbildarna måste förhålla sig till examensordningarna, eftersom det är deras uppdrag. ”Det är inte Lgr 11 som styr vad högskolelärarna gör. Utan den som styr är trots allt vår egen examensordning och de styrmekanismer som vi har” (L3). Examensordningen styr alltså lärarutbildarnas kursplan och undervisnings mål. I utbildningsplanen får lärarutbildarna en tydlig insikt i vilka mål som gäller, pointerar L4. L4 berättar att de har idag ett väldigt målstyrt tänkande, där lärandemålen är essentiella för utbildningen. Lärarutbildare måste ta hänsyn och förhålla sig till högskolelagar och förordningar.

Lärarnas uppdrag är att utföra vad styrdokumentet säger. ”Den färdigt utbildade läraren har ju ansvaret för hela läroplanen, oavsett för vilken läroplan det är” (L5). L3 berättar att lärarutbildare inte utgår från Lgr 11, utan endast förhåller sig till den vid utformning av kurser. ”Lgr 11 kan vara som ett innehåll i kursen men inte säker att det ska examineras.”

(L5). L4 hävdar att lärarutbildarna jobbar indirekt med Lgr 11. Lgr 11 finns med som kurslitteratur och utgör därmed ett viktigt stöd för både lärarutbildare och lärarstudenter. Lärarstudenterna ska vara väl bekanta med Lgr 11 när de tar examen. Lärarstudenterna ska även vara välmedvetna om att Lgr 11 gäller nu, de ska samtidigt veta att det har existerat andra läroplan förut och i framtiden kan skolan få en annan läroplan, som lärare måste förhålla sig till, poängterar L3. L2 berättar att Lgr 11 ska behandlas i början av kurserna och skildrar följande: ”Inledningsvis ska man gå igenom läroplanens olika delar, och innehållet i läroplanen och vad det står för.” (L2). L5 menar att lärarutbildare inte kan i detalj lyfta upp varje del i läroplanen, men en diskussion kan ske beträffande innehållet. Lärarstudenterna kan även läsa litteratur kring entreprenörskap, dock är det inget som arbetas med i nuläget. L5 skildrar följande; ”Jag tror inte vi har någon litteratur direkt som handla om entreprenörskap, inte där jag är med” (L5). Eftersom Lgr 11 ger en hel del tolkning, bör de skilda tolkningarna av läroplanen synliggöras samt diskuteras i arbetsgrupperna, ämnesgrupper eller i det kollegiala arbetet, åsyftar L4.

Olika kollegor är olika förändringsbenägna, understryker L4 och L6. Denna olikhet påverkas av kunskap, menar L6. L3 beskriver sig själv och kollegorna öppna för förändring i grundlärarutbildningen, även L2 framställer sig vara mottaglig för förändringar. L5 beskriver att lärarutbildare är ganska låsta vid examensordningen. Grundlärarutbildningen reformeras ungefär vart tionde år med nya examensordningar, den nya examensordningen har ganska omfattande förändringar. L3 lyfter upp frågan; Vad innebär en sådan förändring i mötet mellan studenter och lärare? Det är inte säkert att förändringen som de nya examensordningarna innehar blir särskilt stor (L3). L4 berättar att det kan finnas hög motstånd från lärarutbildare att arbeta med entreprenörskap i sin undervisning eftersom det saknas kunskap om det. Eller inget motstånd överhuvudtaget eftersom de är väl förtrogen med begreppet entreprenörskap. Sedan finns det en annan kategori av lärarutbildare som arbetar med entreprenörskap, men i vilken grad motsvarar det vad kursen avsåg skulle hända? I varje förhandling har lärarutbildaren även en politisk dimension att värna om, menar L4. L3 berättar att lärarutbildarna försöker generellt vara uppdaterade, uppdaterade genom att veta vad som händer på skolfronten, kopplat till skolverket och aktuell forskning. Lärarutbildare bör tänka på om deras pedagogik är

förlegad, avser L4. En fråga som kan vara värd att lyfta upp i kontexten kan vara; ”Hur kan jag göra på ett annat sätt för att skapa högre kvalitet?” (L4).

Således finns inte entreprenörskap med i examensordningen, vilket gör att lärarutbildarna inte behöver förhålla sig till entreprenörskap, dock behöver lärarstudenten förhålla sig till det och arbeta för att utveckla ett förhållningssätt som främjar entreprenörskap (Skolverket, 2011a).

8. Diskussion

Följande del består av en metod- och resultatdiskussion. Metoddiskussionen innehåller diskussion om den valda metoden och genomförandet. Därefter framställs resultatdiskussionen samt en avslutande diskussion av studiens resultat, kopplat till arbetets forskningsbakgrund och teoretiska utgångspunkt.

8.1 Metoddiskussion

Den kvalitativa metoden som har tillämpats anser jag har varit användbar för min undersökning. Metoden gav mig möjligheter att erhålla innehållsrika djup hos informanterna. Resultatet visar både likheter och skillnader, där informanternas åsikter har varierat. Metodvalet har bidragit till stor frihet hos informanterna att tala fritt utifrån frågorna. Den valda metoden har med framgång bidragit till svar på studiens frågeställningar. Resultaten från den kvalitativa metoden kan skilja sig åt, eftersom människors erfarenhet influeras av verkningskretsar och erfarenheter. Vilket har bringat studien nya dimensioner (Stukát, 2005). Min intervjuguide (Se bilaga) gav informanten möjlighet att fritt berätta sin mening relaterat till området, då jag använde mig av en halvstrukturerad intervju. Följdfrågor ställdes vid behov till informanten för att försäkra och bekräfta dess yttrande. Dessa följdfrågor har bidragit till ökat giltighet, alltså validitet i arbetet, där jag som intervjuare kunde följa upp informanternas svar och vara flexibel. Fördelen med intervju som en kvalitativ metod är att intervjuaren har alltså möjligheter att ställa tänkbara följdfrågor för att exempelvis förstärka ett uttalande. Genom intervjuerna har jag alltså fått möjlighet att be informanterna tydliggöra sina svar, vid

oklarheter. Det kan vara problematiskt för en annan forskare att framställa precis enhetliga resultat som jag, vilket kan minska studiens reliabilitet något och ses som en nackdel med den kvalitativa metoden. Något mer som kan uppfattas negativt med intervjun är att informanternas svar kan påverkas av intervjuaren. Detta kan leda till att informanten svarar vad de antar intervjuaren vill höra (Larsen, 2009). Genom att beaktat detta har jag försökt ha en neutral handlingssätt, för att inte influera informanternas svar.

Överlag anser jag att informanterna gav tillfyllest med material och data till min studie. Jag upplever att informanternas framställningar var trovärdiga, eftersom informanterna kopplade entreprenörskap till deras arbetsformer, där de problematiserade begreppet utifrån ett kritiskt perspektiv. Informanterna lyfte även upp positiva delar och brister i deras undervisning samt grundlärautbildningen som behöver åtgärdas. En anledning till informanternas pålitlighet och öppenhet kan vara att jag informerade informanterna före intervjun om de grundläggande individskyddskraven, som framgår i de forskningsetiska reglerna (Se rubrik: *4. 2 Etiskt övervägande*). Avslutningsvis hävdar jag att den kvalitativa metoden har varit en passande metod för min studie och dess syfte, lärautbildarna har genom intervjun fått möjlighet att framställa sina antagande kring ett förhållningssätt som främjar entreprenörskap i skola och grundlärautbildning.

8.2 Resultatdiskussion

Med hänsyn till arbetets forskningsbakgrund, teoretiska utgångspunkt och arbetets resultat finns det nu en möjlighet för mig att diskutera studiens syfte och frågeställningar.

8.2.1 Entreprenörskap prioriteras inte i grundlärautbildningen

Utifrån regerings beslut ska entreprenörskap löpa som en röd tråd genom hela skolsystemet (Regeringskansliet, 2009). Dock visar forskningsbakgrunden och resultatet att fallet inte är så. En av anledningarna till det är att entreprenörskap inte prioriteras i grundlärautbildningen. Vilket i sin tur kan leda till att entreprenörskap inte heller prioriteras av lärarstudenter i deras kommande läraryrke, även om det finns med i Lgr 11. Att lärautbildare inte prioriterar entreprenörskap är för att det bland annat inte finns med i examensordningen. Detta innebär att lärautbildare inte behöver förhålla sig till

begreppet, dock behöver lärarstudenter förhålla sig till begreppet eftersom det står i Lgr 11. Detta kan skapa problem, där varken lärarutbildare eller lärare tar ansvar för att entreprenörskap löper som en röd tråd genom hela skolsystemet, entreprenörskap faller på detta sätt ”mellan stolarna” (L3). Dock finns det lärare som är medvetna om vikten av entreprenörskap i grundskolan och arbetar därför aktivt med det, där de har kunskap och förståelse för hur ett förhållningssätt som främjar entreprenörskap kan utvecklas i undervisningen (Westlund & Westlund, 2009). Denna spridning kring arbetet med entreprenörskap i skolan, bidrar till att eleverna i Sverige inte får en likvärdig utbildning. Eleverna förbereds alltså på olika sätt för att leva och verka i ett komplex samt osäkert samhälle (Skolverket, 2010a). Enligt lag har samtliga elever rätt till en likvärdig skola, av hög kvalitet, dock har likvärdigheten försämrats, där det finns stora skolskillnader (Skolverket, 2012).

Leffler (2006) beskriver att skolan behöver ett reviderat förhållningssätt, eftersom samhället och skolans elever förändras. Detta reviderade förhållningssätt bör ske redan i grundlärarutbildningen (Otterborg, 2011). Forskningsbakgrunden visar att entreprenörskap genom hela utbildningssystemet ses som väsentligt i dagens komplexa samhälle. Dagens komplexa samhälle är behov av människor som är kreativa och kan lösa problem. Samhället kräver även initiativtagande, ansvarsfulla och samarbetsvilliga samhällsmedborgare. Målet med undervisningen i entreprenörskap är att forma och fostra dessa elever. Dock finns det svårigheter med inrättning av entreprenörskap i skolan (Leffler, 2006). Otterborg (2011) menar att en anledning till varför lärare uppfattar entreprenörskap svårhanterligt är bland annat för att de inte har fått utbildning för entreprenörskap i sin lärarutbildning. För att lärarstudenterna ska kunna ha ett förhållningssätt som främjar entreprenörskap i sitt framtida yrke, är det betydelsefullt att lärarstudenten får möta entreprenörskap och entreprenöriella lärarutbildare i lärarutbildningen (Otterborg, 2011).

Lärarutbildarna är kritiska till begreppet entreprenörskap i grundlärarutbildningen. Exempelvis är L1 en av de lärare som inte arbetar med begreppet entreprenörskap,

eftersom informanten kopplar begreppet till företagande och företagsamhet. L1 hävdar att företagande och företagsamhet är den dominerande delen i Lgr 11 och ser det som något negativt. Övervägande delen av informanterna är skeptiska till begreppet entreprenörskap, eftersom de ansluter begreppet till företagsamhet, ekonomi och välfärd. Detta stärker Skogen och Sjøvall (2009) som betonar att entreprenörskap vanligen kritiserar och betraktas som något ogynnsamt i utbildningssammanhang, eftersom entreprenörskap enbart associeras med kapitalismen, då det har sina grunder i ekonomi och näringslivet (Skogen & Sjøvall, 2009). Att ha en negativ syn på entreprenörskap eftersom det kopplas till företagsamhet, ekonomi och välfärd gör mig förundrad. Jag uppfattar inte var problemet ligger om eleverna eventuellt skulle starta ett företag utifrån ett förhållningssätt som främjar entreprenörskap. Är det negativt att starta och driva företag? Sveriges och samhällsmedborgarnas välfärd beror på företagsamma entreprenörer som har utvecklat de förmågor som Lgr 11 förespråkar. Alltså förmågor som kreativitet och självförtroende, där entreprenören har utvecklat sina idéer och löst problem. Florida (2006) betonar att kreativitet är den essentiellaste beståndsdel för att stärka ett lands ekonomi och välstånd. Även om eleverna inte startar samt driver ett företag, kan deras förmågor utvecklas genom ett förhållningssätt som främjar entreprenörskap, vilket främjar dem i samtliga vardagliga situationer (Falk Lundqvist et al. 2014). För att Sverige ska uppnå en hållbar utveckling menar Olsson (2005) att undervisningen ska ske genom ekonomiska stimulanser. Ekonomin har en avsevärd roll för Sveriges hållbara utveckling (Pettersson, 2005). Vid granskning av läroplanen över tid framgår det tydligt i Lgr 11 att den i starkare omfattning efterfrågar elever som är självständiga, tar egna beslut och jobbar mot en idé samt har kraft att förverkliga den, för att på så vis kunna leva och verka i ett komplext samhälle, menar L3. Till skillnad från L1 som ansluter begreppet entreprenörskap till företagande och företagsamhet så kopplar L3 entreprenörskap till de förmågor som Lgr 11 belyser. Dessa förmågor är väsentliga och betydelsefulla för samtliga elever, för att kunna leva verksamt och kompetent i ett komplext samhälle (Skolverket, 2011a).

L2 lyfter upp följande frågor; Varför behövs begreppet entreprenörskap i läroplanen? Kan inte förmågorna endast lyftas upp i läroplanen och arbetas med i skolan, utan att benämna

begreppet entreprenörskap? Dessa ståndpunkter blir jag förvånad över. Enligt Lgr 11 finns det ett förenat begrepp för dessa betydelsefulla förmågor och det är; entreprenörskap, varför inte använda begreppet då? Varför ska förmågorna lyftas upp i läroplanen utan begreppet entreprenörskap, som är det samlade ordet? (Skolverket, 2011a och Falk Lundqvist et al. 2014). Att utesluta begreppet entreprenörskap i undervisningen på grund av skilda personliga värderingar, påverkar kursens innehåll och bidrar till att lärarstudenter förbereds på olika sätt inför deras kommande uppdrag, där några lärarstudenter kopplar förmågorna till entreprenörskap, medan andra gör det inte.

En del av informanterna berättar att de redan arbetar till en viss del med de entreprenöriella förmågorna i undervisningen, så som att utveckla studenternas nyfikenhet och kreativitet, på olika sätt. L1 berättar att entreprenörskap har fått en ”Ny etikett” i skolan. Alltså att det är något lärarna redan arbetar med. Westlund och Westlund (2009) skriver att entreprenörskap i skolan oftast möts av kommentarer som; Så jobbar vi redan, det är inget nytt. Enligt Westlund och Westlund (2009) säger lärare och lärarutbildarna så eftersom de identifierar enstaka moment av det entreprenöriella förhållningssättet som de tillämpar i sin egen verksamhet. Oftast har samma verksamhet problem och utmaningar med att öka elevernas motivation och intresse, vilket innebär att deras arbetssätt saknar något. Alltså brister det någonstans i deras verksamhet, eftersom lärare och lärarutbildarna inte har full förståelse för vad begreppet entreprenörskap innebär (Westlund & Westlund, 2009).

8.2.2 Lärarutbildarnas kritiska förhållningssätt gentemot entreprenörskap i grundlärarutbildningen

L1 beskriver tydlig att det är svårt för entreprenörskap att komma till uttryck i grundlärarutbildningen. Bortsett från att begreppet inte finns med i examensordningen så kan ytterligare anledningar vara att det är svårt att bedöma och betygsätta entreprenörskap. L1 belyser följande frågor ”Hur kan man se att högskolestudenten visar en god entreprenöriell förmåga? Hur kan entreprenörskap testas?” (L1). Eftersom det kan vara svårt att synas. Detta förstärker Leffler (2006) och menar likt L1 att de inre

entreprenöriella förmågorna som Lgr 11 förespråkar blir svårt att utvärdera, bedöma och betygsätta, då de är mindre konkreta. Till skillnad från L1 och Leffler (2006) markerar Johannisson och Madsén (1997) att entreprenörskap i skolan ska bedömas som en lärprocess i handling, där eleverna blir medvetna om undervisningens mål och syfte. Entreprenörskap är något som ska genomsyra samtliga ämnen och ska följaktligen inte bedömas enskilt (Falk Lundqvist et al. 2014).

För att entreprenörskap ska bli framgångsrikt i grundlärarutbildningen anser L1 att det kan vara av vikt att skolverket skickar ut rapporter som skapar en fördjupning i hur lärarutbildarna kan arbeta med begreppet entreprenörskap. Alltså en lärarhandledning. Regeringen har gett skolverket i uppgift att kartlägga, analysera och fördela erfarenheter av arbetet beträffande entreprenörskap, eftersom det inte förekommer någon förenad syn kring hur det entreprenöriella arbetet utövas och vilka resultat som åstadkommit (Regeringskansliet, 2009). L3 hävdar att begreppet entreprenörskap är svårt att hantera och behöver därför en tydlig definition, för att begreppet entreprenörskap ska kunna bli framgångsrikt i grundlärarutbildningen. Utmaningen är således att hitta en distinkt riktning till begreppet entreprenörskap. Att framställa ytterligare och starkare forskning, som beskriver i detalj vilka effekter entreprenörskap i utbildningssammanhang har och vad ett förhållningssätt som främjar entreprenörskap innebär, anses vara en utmaning (Lackéus, 2013). Svedberg (2007) hävdar att det kan vara en fördel med att entreprenörskap är ett oklart begrepp, då det frambringar en frihet hos lärarna att använda begreppet på skilda vis. Informanterna skildrar att läroplanen och examensordningen medger oftast egna tolkningar, därför bör lärarutbildare och lärare ta vara på den möjlighet och frihet som läroplanen och examensordningen erbjuder på ett professionellt och kreativt sätt (Svedberg, 2007).

L5 berättar att i samband med Lgr 11 förekom det en grupp högskolelärare som hade entreprenörskap i fokus. Dock är L5 osäker på om gruppen fortfarande finns kvar. Alltså var begreppet entreprenörskap något intressant och "brinnande" vid igångsättningen, i samband med den nya läroplanen men som nu har falnat. Då entreprenörskap är ett

begrepp som väcker många känslor förekommer det åtskilliga associationer kring det (L2).

L2 menar att idag finns det en avsaknad av ett kritiskt förhållningssätt till entreprenörskap. Enligt Falk Lundqvist et al. (2014) är entreprenörskapsforskningen i en tidig fas, det kan fördenskull förekomma forskning med något mer positivare inställning och attityd till entreprenörskap och dess förhållningssätt i utbildningssammanhang. Utifrån intervjun framgick det att lärarutbildare ska utbilda studenterna i ett kritiskt förhållningssätt. Statens offentliga utredningar (2008) lyfter upp vikten av att de blivande lärarna för vidare ett kritiskt förhållningssätt till sina elever. Genom att ha ett kritiskt förhållningssätt kan det vara svårt att vara öppen för förändringar. Att förändra ett arbetssätt innebär att lämna något som har blivit tryggt för att gå utanför sin bekvämlighetszon och söka nya lösningar på olika problem (Falk Lundqvist et al. 2014). Skolverket (2011d) betonar att det som anges under skolans uppdrag ska skolan förmedla. Det som står i Lgr 11 är något som lärarna behöver förhålla sig till, oavsett egna värderingar (Skolverket, 2011d).

8.2.3 Prioriteringar i grundlärarutbildning och skola

Eftersom entreprenörskap och dess förmågor inte prioriteras i grundlärarutbildningen, undrar jag vad som prioriteras? L2 menar att fokus i grundlärarutbildningen inte ligger på delen som handlar om entreprenörskap i Lgr 11, L1 berättar att fokus ligger mer på kunskapskraven i Lgr 11. Enligt Johannisson och Madsen (1997) bör prioriteten vara tvärtom. Johannisson och Madsens (1997) slutsats är att vikten behöver vara mer på utbildningens former, således *hur* undervisningen utförs, än på dess innehåll. Genom att främja och utveckla elevernas förmågor kan de på ett bättre sätt möta det hastigt föränderliga samhället (Johannisson & Madsen, 1997). I Lgr 11 finns det en klar och tydlig accentuering på förmågor och färdigheter, vilket ses som nödvändigt hos goda samhällsmedborgare, för att utvecklas och kunna ta till sig ny kunskap (Skolverket, 2011b). Att arbeta med entreprenörskap där elevernas förmågor främjas gör det lättare för eleverna att ta till sig ny kunskap och uppnå kunskapskraven. Entreprenöriella

arbetsformer kan ge eleverna bättre skolresultat och utgöra en drivkraft för deras fortsatta lärande (Falk- Lund et al. 2011).

Att arbeta med kunskapskraven i grundläroplanen ser jag som en självklarhet, eftersom det finns med i Lgr 11, dock förändras kunskap över tid. Genom att även satsa på förmågorna i undervisningen får eleverna redskap till att i framtiden kunna ta till sig ny kunskap på ett bra sätt. Den aktuella läroplanen, Lgr 11 har en klar och tydlig accentuering på förmågor och färdigheter, vilket ses som nödvändigt hos goda samhällsmedborgare. Samtliga lärare har ett ansvar att diskutera och samarbeta för att utveckla elevernas olika förmågor utifrån deras förutsättningar (Skolverket, 2011b).

8.3 Avslutande diskussion

Med utgångspunkt i forskningsbakgrunden framgår det att entreprenörskap ses som en nyckelfaktor för elevens lärande och utveckling. Entreprenörskap är alltså betydelsefullt för det personliga livet och samhälle. Det är tydligt i Lgr 11 att läraren ska ha ett förhållningssätt som främjar entreprenörskap, därför är det av värde att lärarutbildare arbetar med entreprenörskap i grundläroplanen, för att förbereda lärarstudenterna inför deras kommande uppdrag (Regeringskansliet, 2009).

För samhället är lärande, utbildning och kunskap centrala delar (SOU 2004:104). I dagens kunskapssamhälle är högskolor styrande institutioner, menar Bengtsson (2006). En av Sveriges största och betydelsefullaste yrkesutbildningar är lärarutbildningen (Riksrevisionen, 2014). Statens offentliga utredningar, SOU (2004:104) skriver att lärande är en förutsättning för att vi ska kunna bemöta de utmaningar världen står inför. För att skapa en skola och ett samhälle av god kvalitet är lärarna avgörande (Riksrevisionen, 2014). Enligt Bengtsson (2006) kommer det svenska universiteten alltmer agera entreprenöriellt, dock kommer det variera mellan olika universitet och högskolor samt inom de olika kunskapsområdena. Regeringskansliets (2014) betonar att Sverige behöver långsiktigt utveckla entreprenörskap i hela utbildningssystemet utifrån Regeringskansliets (2009) utgivning; *Strategi för entreprenörskap inom*

utbildningsområdet. Hela utbildningssystemet har en betydelsefull roll i att bidra till utvecklandet av människors entreprenörskap (Regeringskansliet, 2014).

8.3.1 Vikten av att entreprenörskap finns med i lärarutbildarnas styrdokument

Likt informanterna accentuerar även WWF (2012) att entreprenörskap saknas i både högskolelagen och examensmålen i den nya lärarutbildningen. Bengtsson (2006) menar att det saknas entreprenöriella förebilder i högskolemiljöer. Det är väsentligt att entreprenörskap finns med i examensordningen för att lärarutbildare ska arbeta med entreprenörskap i grundlärarutbildningen (L6). Detta för att utveckla ett förhållningssätt som främjar entreprenörskap hos lärarstudenterna, som i tur ska utveckla det hos sina elever (Skolverket, 2011a). Studiens totalitet tar fasta på att dagens och morgondagens samhälle ställer stora krav och förväntningar på samhällsmedborgaren. Vilket också medför nya krav på grundlärarutbildning och skola, eftersom utbildning är en av de essentiellaste faktorerna för Sveriges framtid (Riksrevisionen, 2014).

Centrala och komplexa frågor som kan vara värda att lyfta upp i sammanhanget är; Hur kan grundlärarutbildningen och skolan förbereda lärarstudenter och elever att leva och verka i dagens samt framtidens komplexa samhälle? Vad kan lärare och lärarutbildare göra för att bidra till en positiv samhällsutveckling? Enligt regeringskansliet (2009) är entreprenörskap i hela utbildningssystemet svaret. Det krävs en vision för framtida behov, en vision kan vara de entreprenöriella förmågorna, så som att ta initiativ, se möjligheter och vara handlingskraftig. De entreprenöriella förmågorna är dyrbara för människan personligen men även för samhället i en vidare hänseende. Entreprenörskap anses vara en nyckelfaktor för ett framgångsrikt liv (Regeringskansliet, 2009).

Det är betydelsefullt att läraren utrustar sina elever inför den arbetsliv som väntar de, dock vet vi inte vilka yrken som kommer existera i framtiden. Det är därför av vikt att lyfta upp begreppet entreprenörskap redan i grundlärarutbildningen, eftersom ett av kraven nyexaminerade lärare har är att utveckla ett förhållningssätt som främjar

entreprenörskap. Det är därför betydelsefullt att lärarstudenter under sin studietid blir väl förtrogna med begreppet entreprenörskap och dess innebörd (Skolverket, 2011a).

8.3.2 Den nya grundlärarutbildningen

År 2011 trädde den nya grundlärarutbildningen i kraft, efter riksdagens beslut. Enligt statens offentliga utredningar (2008) ska den nya lärarutbildningen ge de nyexaminerade lärarna en stadig kunskapsbas och redskap för att kunna utöva yrket på ett professionellt och tryggt sätt. Vid granskning av regeringens proposition blir *inte* begreppet entreprenörskap synligt i den nya grundlärarutbildningen (2009/10:89). Parallellt med beslutet om den nya grundlärarutbildningen, gjordes likaså en ny läroplan, Lgr 11, som tydligt betonar vikten av entreprenörskap (Regeringskansliet, 2009). En fråga som är värt att lyfta upp i kontexten kan vara; Varför finns begreppet entreprenörskap med i Lgr 11 men inte i den nya grundlärarutbildningen? Det förelåg goda möjligheter att lyfta entreprenörskap vid utformning av den nya grundlärarutbildningen.

Högskoleverkets redovisning (2009) uppvisar att många utbildningar redan består av kurser eller program som har utbildning i entreprenörskap. En av utbildningarna som har entreprenörskap som en närvarande del är exempelvis; *Grundlärarutbildning med inriktning mot arbete i fritidshem* (L6). Trots denna ökning är det långt kvar innan samtliga högskoleutbildningar, på alla nivåer har entreprenörskap som en innevarande del i utbildningen (Högskoleverket, 2009). Med hänsyn till strategin för tilltagande entreprenörskap är det således intresseväckande att ta del av hur den nya grundlärarutbildningen ska bereda blivande lärare för detta uppdrag (Skolverket, 2010c).

9. Slutsats

Arbetets forskningsbakgrund visar att entreprenörskap ska löpa som en röd tråd genom *hela* utbildningssystemet, tråden ska alltså gå från förskola till högskola. Forskningsbakgrunden synliggör även att etablering av entreprenörskap i utbildningssystemet kan förbereda eleverna inför dagens och framtidens hastigt föränderliga samhälle. Samhällsmedborgarna är i behov av entreprenörskap, då

omvärlden är osäker och oberäknelig. Entreprenörskap anses vara en nyckelkompetens för det livslånga lärandet men även för individens utvecklig och sysselsättning. Arbetet synliggör vikten av att lärarstudenter förbereds i att utveckla ett förhållningssätt som främjar entreprenörskap i skolan, redan under lärarutbildningen. Dock visar resultatet att entreprenörskap inte är något som prioriteras i grundlärarutbildningen.

- Hur förhåller sig lärarutbildare till entreprenörskap i skola och grundlärarutbildning?

Studiens första frågeställning åskådliggör att informanterna har olika perspektiv på entreprenörskap i skola och grundlärarutbildning. Majoriteten av informanterna anser att begreppet entreprenörskap är knepigt samt svårhanterligt och är därför kritiska till det. Lärarutbildarna skildrar att de inte är väl förtrogna med begreppet entreprenörskap och har därför svårigheter med att lära ut ett förhållningssätt som främjar entreprenörskap till lärarstudenterna. Några av informanterna menar även att entreprenörskap inte ses som något relevant i utbildningssystemet eftersom det kopplas oftast till ekonomi, företagande och politik. Samtidigt som andra informanter är positiva till entreprenörskap i utbildningssammanhang och ser det som en nödvändighet.

- Hur förbereds lärarstudenterna inför deras kommande uppdrag; att utveckla ett förhållningssätt som främjar entreprenörskap? (Skolverket, 2011a).

Resultat visar att lärarstudenterna inte förbereds i att utveckla ett förhållningssätt som främjar entreprenörskap. Detta beror bland annat på att begreppet entreprenörskap inte finns med i lärarutbildarnas styrdokument, examensordningen. Vilket bidrar till att lärarutbildare inte prioriterar entreprenörskap i undervisningen, detta kan skapa svårigheter för lärarstudenter att fullfölja uppdraget de har i Lgr 11, "[...] att utveckla ett förhållningssätt som främjar entreprenörskap" (Skolverket, 2011a, s. 9). Dock existerar det enligt informanterna goda möjligheter till att förbereda lärarstudenterna inför deras kommande uppdrag. Informanterna har olika förslag på hur entreprenörskap kan utvecklas i grundlärarutbildningen, entreprenörskap kan exempelvis arbetas på ett

naturligt sätt i UVK ämnet, relaterat till läroplanen och läroplansteorin. Entreprenörskap kan även kopplas till lärarstudenternas VFU period. Det kan likaså vara en teoretisk del i undervisningen, där lärarstudenterna får kritisera och problematisera begreppet. Således har lärarutbildarna en kunskap samt förståelse för hur entreprenörskap kan utvecklas och arbetas med i grundlärarutbildningen, dock behöver lärarutbildarna ta tag i det för att fullborda regeringens begäran.

Min förhoppning är att denna studie har varit en *eye-opener*, som kan medverka till att fler inom utbildningssystemet kommer till insikten, att entreprenörskap är betydelsefullt för samhällsmedborgaren och samhället. Det är avsevärt att begreppet entreprenörskap synliggörs och arbetas aktivt med, redan i grundlärarutbildningen.

10. Fortsatta studier

Utifrån undersökningens resultat och den diskussion jag fört, ser jag goda möjligheter till vidare forskning. Det vore intressant att fördjupa och forska vidare kring varför entreprenörskap förekommer i Lgr 11 men inte i examensordningen.

11. Referenser

- Agell, A. (2011). *Fostrar skolan goda medborgare? – Ett mångvetenskapligt perspektiv på eleven, skolan och samhället*. Rättfondens skriftserie.
- Alvehus, J. (2013) *Skriva uppsats med kvalitativ metod: En handbok*. Liberg AB: Stockholm.
- Andersson, L. G. Persson M. & Thavenius J. (1999) *Skolan och de kulturella förändringarna*.
- Backström- Widjeskog, B. (2008) *Du kan om du vill- Lärares tankar om fostran till företagsamhet*. Åbo Akademis förlag, Finland.
- Bauman, Z. (1999). *Vi vantrivs i det postmoderna*. Göteborg: Daidalos AB.
- Bengtsson, L. (2006) *Entreprenörskap och företagande i akademiska miljöer*. Förlag: Studentlitteratur.
- Berglund, K & Holmgren, C. (2007) *Entreprenörskap & skolan: Vad berättar lärare att de gör när de gör entreprenörskap i skolan?* Rapport, Forum för småföretagare.
- Bill, F. & Johannisson, B. (2004) *Entreprenörskapets rationaliteter och irrationaliteter*. Växjö universitet.
- Björklund, M. & Paulsson, U. (2012) *Seminarieboken*. Förlag: Studentlitteratur.
- Dalen, M. (2015) *Intervju som metod*. Gleerups Utbildning AB, andra upplagan.

- Dahlstedt, M. & Hertzberg, F. (2011) *Den entreprenörskapande skolan: Styrning, subjektskapande och entreprenörskapspedagogik I: Pedagogisk Forskning i Sverige (2011)*
- Denscombe, M. (2009) *Forskningshandboken: För småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Förlag: Studentlitteratur
- Europaparlamentet (2006). *Nyckelkompetenser för livslångt lärande. En europeisk referensram*
- Falk- Lundqvist et al. (2011) *Entreprenöriell pedagogik i skolan- drivkrafter för elevers lärande*
- Florida, R. (2006). *Den kreativa klassens framväxt*. Göteborg: Bokförlaget Daidalos AB. I: Otterborg, A. (2011) *Entreprenöriellt lärande: Gymnasieelevers skilda sätt att uppfatta entreprenöriellt lärande- Avhandling*, Jönköping: School of Education and Communication Jönköping University.
- Fürth, T. & Krafft, G. (2010) *Framtiden börjar i klassrummet – Om att motivera lärare och elever att möta framtidens utmaningar*. Förlag: Gleerups Utbildning AB
- Gawell, M. Johannisson, B. & Lundqvist, M. (2009) *Samhällets entreprenörer- En forskarantologi om samhällsentreprenörskap*. Utgiven av Stiftelsen för kunskaps- och kompetensutveckling
- Gillham, Bill (2008) *Forskningsintervjun- Tekniker och genomförande*. Förlag: Studentlitteratur.
- Gustavsson, P (2014) *Samhällskunskapsämnets kris I: Persson, A. & Johansson, R. (2014). Vetenskapliga perspektiv på lärande, undervisning och utbildning i olika institutionella sammanhang – utbildningsvetenskaplig forskning vid Lunds universitet*

- Hargreaves, A. (1998). *Läraren i det postmoderna samhället*. Lund I: Backström-Widjeskog, B. (2008) *Du kan om du vill- Lärares tankar om fostran till företagsamhet*
- Henrekson, M. & Stenkula, M. (2007) *Entreprenörskap*. SNS Förlag, Stockholm.
- Holmén, P-E. & Nehez, J. (u.å.) *Från tanke till aktion: Processtöd för skolans personal i arbetet med entreprenöriellt lärande*. Studiehandledningsmaterial, ENTRIS
- Högskoleverket (2009) - Swedish National Agency for Higher Education. *Kartläggning av utbildning inom entreprenörskap och innovation*. Rapport 2009:33 R
- Jacobsen, J K. (1993) *Intervju, Konsten att lyssna och fråga*. Förlag: Studentlitteratur, Lund. Översättning: Björn Nilsson.
- Johannisson, B. (2005) *Entreprenörskapets väsen*. Förlag: Studentlitteratur AB
- Johannisson, B. Madsen, T. Wallander, C. (2000) *Aha! företagsamt lärande!: En skola för förnyelse*". Stockholm: Sveriges Utbildningsradio AB
- Johannisson, B. Madsen, T. (1997) *I entreprenörskapets tecken: en studie av skolning i förnyelse*. Stockholm
- Johnson, A. (u.å.) *Tio teser om entreprenörskap*. Svenskt Näringsliv
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Förlag: Studentlitteratur AB, Lund. Översättning: Sven- Erik Torhell. Andra upplagan
- L1, L2, L3, L4, L5 och L6 (Intervjupersoner; lärarutbildare) Sverige, 2015
- Lackéus, M. (2013) *Entreprenöriellt lärande Vad innebär det och vilken betydelse kan det ha?* Kommunförbundet Skåne

- Landström, H. (2005) *Entreprenörskapets rötter*. Förlag: Studentlitteratur AB
- Larsen, A K. (2009), *Metod helt enkelt: En introduktion till samhällsvetenskaplig metod* Malmö: Gleerup.
- Leffler, E. (2006) *FÖRETAGSAMMA ELEVER - Diskurser kring entreprenörskap och företagsamhet i skolan-* Doktorsavhandling i Pedagogiskt arbete, Umeå: Umeå universitet.
- Leffler, E. (2008) Entreprenörskap och företagsamhet i skolan. *Grundskoletidningen* 18(2), 34–42.
- Lelinge B. & Widén P. (2014) *Entreprenöriellt lärande i skolan*
- Liedman, S-E. (2011) *Hets! En bok om skolan*. Förlag: Albert Bonniers Förlag
- Liljequist, K (1999) *Skola och samhällsutvecklingen*. Förlag: Studentlitteratur AB
- Lindgren, M. & Packendorff, J. (2007) *Konstruktion av entreprenörskap- Teori, praktik och interaktion*. STOCKHOLM
- Lundqvist Falk, Å. Hallberg, P-G. Leffler, E. & Svedberg, G. (2014) *Entreprenöriellt lärande- i praktik och teori*. Stockholm
- Lindvert, J. & Minten, E. (2012) *Promemoria om vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet*. Skolverket: 2012-11-19
- Lundqvist Falk, Å. Hallberg, P-G. Leffler, E. & Svedberg, G. (2014) *Entreprenöriellt lärande- i praktik och teori*. Stockholm
- Mittpunkt.se- För ett liv i balans (Internetreferens, hämtad 2015-11-13, kl. 15:48). <http://mittpunkt.se/lao-zi-4>
- Månson, P. (2010) *Båten i parken*. Förlag: Studentlitteratur

- NUTEK. Verket för näringslivsutvecklare (2007) *Entreprenörskapsbarometern 2007. Unga i Norrland mest positiva till företagande*
- OECD, Organisation for Economic Cooperation and Development (Skolverket, 2010a).
- Olofsson, A. (2009) *Entreprenörskapsutbildning i skolan och samhälle – formering av en ny pedagogisk identitet?*
- Olsson, J. (red). (2005). *Hållbar utveckling underifrån*. Nora: Bokförlaget Nya Doxa.
- Otterborg, A. (2011) *Entreprenöriellt lärande: Gymnasieelevers skilda sätt att uppfatta entreprenöriellt lärande- Avhandling*, Jönköping: School of Education and Communication Jönköping University.
- Petersson, M. & Wedlund, C. (2007). *Så tänds eldsjälar: En introduktion till entreprenöriellt lärande*. Nutek, Sunne: Me university.
- Pettersson, C. (2005). Förenta Nationerna sätter dagordningen. I: Olsson, J. (red). (2005). *Hållbar utveckling underifrån*. Nora: Bokförlaget Nya Doxa. 86
- Regeringen. (2002). *Sammanfattning av regeringens skrivelse 2001/02:172 – Nationell strategi för hållbar utveckling*. Stockholm: Regeringskansliet, Miljödepartementet.
- Regeringskansliet (2009) *Strategi för entreprenörskap inom utbildningsområdet*- Stockholm: Näringsdepartementet och Utbildningsdepartementet
- Regeringskansliet (2014) *Den nationella innovationsstrategin*. Produktion: Näringsdepartementet.
- Regeringens proposition 2009/10:89. *Bäst i klassen – en ny lärarutbildning*. Stockholm den 4 februari 2010.

- Reinhold Bråkenhielm, C. i Agell A. (2011). *Fostrar skolan goda medborgare? – Ett mångvetenskapligt perspektiv på eleven, skolan och samhället*. Serie: Rättsfondens skriftserie nr. 35.
- Riksdagen (2010) *Skollag (2010:800)* http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Skollag-2010800_sfs-2010-800/ (Internetreferens, hämtad 2015-12-28 kl. 19:15). Svensk författningssamling 2010:800
- Riksrevisionen (2014). *Statens dimensionering av lärarutbildningen- utbildas rätt antal lärare?* RIR 2014:18. Riksrevisionen granskar: statens insatser å skolområdet.
- Salomed Josesson B. & Josefsson R. (2009) *Formativ bedömning vid entreprenöriellt lärande. Så här gör du*. Förlag: Me University. Stad: Sunne.
- Skolinspektionen (2010) *Framgång i undervisningen- En sammanställning av forskningsresultat som stöd för granskning på vetenskaplig grund i skolan*.
- Skolverket (2010a) *Skapa och våga: Om entreprenörskap i skolan*
- Skolverket (2010b) *Entreprenörskap i skolan – en kartläggning*
- Skolverket (2010c) *Entreprenörskap - angeläget för lärare men inte för lärarutbildning?* <http://www.skolverket.se/skolutveckling/larande/entreprenorskap/hur-gor-man/forskning/rapporter/entreprenorskap-angelaget-for-larare-men-inte-for-lararutbildning-1.98426> (Internetreferens, hämtad 2015-11-20 kl. 10:58).
- Skolverket (2011a) *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet: Lgr 11*
- Skolverket (2011b) *Skolan och medborgarskapandet- Kunskapsöversikt*. Sokrates. Stockholm 2011. Tryck: Elanders

- Skolverket (2011c) *Läroplan, examensmål och gymnasiegemensamma ämnen för gymnasieskola: GY 2011*
- Skolverkets allmänna råd (2011d) *Planering och genomförande av undervisningen – för grundskolan, grundsärskolan, specialskolan och sameskolan*. Stockholm, 2011
- Skolverket (2012) *Likvärdig utbildning i svensk grundskola? En kvantitativ analys av likvärdighet över tid*. Stockholm, 2012
- Skolverket (2013a) *Forskning för klassrummet- Vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet i praktiken*
- Skolverket (2013b) *Att förstå sin omvärld och sig själv- samhällskunskap, historia, religion och geografi*.
- Skolverket (u.å.) *Att förstå sin omvärld och sig själv- Samhällskunskap, historia, religion och geografi*
- SOU 2004:104. (2004). *Att lära för hållbar utveckling – Betänkande av Kommittén för utbildning för hållbar utveckling*. Stockholm: Statens offentliga utredningar, SOU 2004:104.
- Skogen, K. & Sjøvall, J (2009) *Pedagogisk entreprenörskap: Innivasjon og kreativitet i skoler i Norden*. Trondheim: Tapir Akademisk Forlag
- Statens offentliga utredningar (2008) *En hållbar lärarutbildning*. Betänkande av Utredningen om en ny lärarutbildning (HUT 07) Stockholm 20s08
- Steinberg, J. (2007) *Skolans nya syfte*. Förlag: Eldsjälsförlaget
- Stiftelsen för strategisk forskning (2014) - *Vartannat jobb automatiseras inom 20 år- utmaning för Sverige*. Tryck: Trydells Tryckeri, 2014

- Stukát, S. (2005) *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap* Lund: Studentlitteratur
- Svedberg G. (2007) *Entreprenörskapets avtryck i klassrummets praxis- Om villkor och lärande i gymnasieskolans entreprenörskapsprojekt*
- Söderblom, A. (2013) *Entreprenörens vägval*. Förlag: Studentlitteratur
- Trost, J. (2005) *Kvalitativa intervjuer*. Förlag: Studentlitteratur, Lund. Tredje upplagan.
- Vetenskapsrådet (u. å). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*, <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>
- Världsnaturfonden, WWF rapport (2012) *Entreprenörskap och lärande för hållbar utveckling inom skolan och högskola*.
- Westlund, M. & Westlund, C. (2009) *Så tänds eldsjälar- I praktiken*. Me university AB. www.meuniversity.com
- Widerberg, K. (2002) *Kvalitativ forskning i praktiken*. Förlag: Studentlitteratur, Lund
- Woxlin, A. (2014) *En bok om framtidens skola -Entreprenöriellt arbete och didaktiska rum* Förlag: Bokförlaget K & R

12. Bilaga – Intervjuguide

Hej och tack för att jag fick komma.

1. Presentation
2. Arbetets syfte
3. Intervjuns struktur

1. Presentation

- Hanna Gilca
- Termin sju på *Grundläroutbildning med inriktning mot arbete i förskoleklass och grundskolans årskurs 1-3* på HKR.
- Jag har valt att skriva ett examensarbete om entreprenörskap i skola och lärarutbildningen.

2. Arbetets syfte

Är att synliggöra hur grundläroutbildningen och lärarutbildare förhåller sig till och omsätter begreppet entreprenörskap i undervisningen. Avsikten är också att undersöka hur lärostudenterna förbereds inför kommande uppdrag; att utveckla ett förhållningsätt som främjar entreprenörskap. Jag finner det relevant att genomföra denna studie eftersom det är en central avseende som styrdokumentet och regeringen lyfter fram. (Skolverket, 2011a och Regeringskansliet, 2009).

3. Hur intervjun är upplagd

All material kommer enbart att användas i forskningssyfte och hanteras samt förvaras enligt de forskningsetiska reglerna. I arbetet kommer jag använda mig av fiktiva namn för att garantera att du blir anonym och vilken högskola det är, kommer inte framgå.

För att underlätta min bearbetning av resultat undrar jag om det är okej att jag spelar in intervjun?

Det är även okej att du avbryter intervjun eller hoppar över en fråga om så önskas.

- Jag vill inleda intervjun med följande citat från Lgr 11.

En viktig uppgift för skolan är att ge överblick och sammanhang. Skolan ska stimulera elevernas kreativitet, nyfikenhet och självförtroende samt vilja till att pröva egna idéer och lösa problem. Eleverna ska få möjlighet att ta initiativ och ansvar samt utveckla sin förmåga att arbeta såväl självständigt som tillsammans med andra. Skolan ska därigenom bidra till att eleverna utvecklar ett förhållningsätt som främjar entreprenörskap. (Skolverket, 2011a, s. 9).

- Hur tolkar du citat i Lgr 11?
- Är begreppet entreprenörskap något ni lyfter upp? På möten? Vid utformning av kurser?

- Hur kan detta citat komma till uttryck i grundlärautbildningen?
- Hur förhåller du dig till ett entreprenöriellt förhållningssätt i skolsammanhang?
- Hur kan du som lärautbildare förbereda oss lärastudenten inför detta uppdrag?
- Anser du att lärastudenten får förståelse för detta i grundlärautbildningen?
- Vilka hinder och begränsningar ser du med entreprenörskap i grundlärautbildningen?
- Är det svårt att ”baka” in entreprenörskap i grundlärautbildningen?
- Hur öppna är du för förändring inom grundlärautbildningen?
- Vad krävs för att entreprenörskap i grundlärautbildningen ska bli framgångsrikt?
- Hur kan du som lärautbildare ge lärastudenten kunskap och förståelse för vad entreprenörskap i skolsammanhang innebär?
- Vad utgår ni ifrån som lärautbildare? Vad har ni för stöd som ni kan gå efter? Lgr11? Högskolelagar? Examensordning? Har ni som lärautbildare också det som uppdrag?
- Framgår det i era styrdokument något om entreprenörskap eller de entreprenöriella förmågorna?
- I vilket sammanhang/ämne kan undervisningen om entreprenörskap ske?
- Är det något mer du vill tilldela?

Tack för att du har tagit dig sin tid och deltagit i intervjun.